

SENTÝABR, 2016

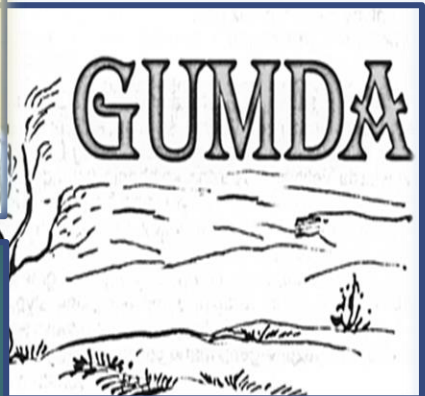
EDEBIÝAT

Şahyr.Okyjy.Talap.
G.Ezizow

ŞAHYR BILEN
SÖHBETDEŞLIK

GUMDA
K.Kulyýew

ЕДЕБИЎАТ

G.Ezizow. <i>Şahyr. Okygy. Talap</i>	2
M.Berdiýew. <i>Şahyr bilen söhbetdeşlik</i>	7
N.Rejebow. <i>Heserli, gudratly sözün şahyry</i>	13
J.Hudaýguly. <i>Göwün</i>	24
G.Orazow. <i>Leglekler</i>	27
S.Otuzow. <i>Ikinji göçüm</i>	28
K.Kulyýew. <i>Gumda</i>	32
Seýitmyrat Geldiýew. <i>Goşgular</i>	39
Kakamyrat Rejepow. <i>Goşgular</i>	41
Sungat Gurbangeldiýew. <i>Goşgular</i>	43
Mukam Muhamow. <i>Goşgular</i>	47
Mätgurban Mätgurbanow. <i>Goşgular</i>	49
Sapamyrat Hommadow. <i>Goşgular</i>	51
Poeziýa anketasy.....	54
Her çemenden bir gunça.....	55
Pikir damjalary.....	56
Meşhur ýazyjylaryň durmuşyndan.....	57
Il içinde gep kân.....	58

“Edebiyat” elektron
žurnalynyň ilkinji
sanynyň çykmagy
bilen, biziň salgymyza
gelen hatlaryň,
teklpleriň,
minnetdarlyklaryň
känligi bizi žurnalyň
indiki sanyny hem
döretmäge
ruhlandyrdy. Žurnalyň
bu sany hakdaky
bellikleriňize we
teklpleriňize
garaşýarys. Siziň
hatyňyz biz üçin örän
möhüm.
Elektron edebiýatyny
ösdüreläň eziz
okyjylar!

Okyjylarymyza aşakdaky ýetirjek makalamyzyň ýazylanyndan bäre ýarym asyra golaý wagat geçdi. Emma makaladaky pikir ýöretmeler, getirilýän deliller häzirki günde-de öz netijeliligini ýitirmän, eýsem şahyrlara, ýazyjylara gollanma boljakdygyna ynanýarys.

Toplaýjydan

ŞAHYR. OKYJY. TALAP

Soňky döwürde ýaş şahyrlar barada gürrüň çyksa, makalalar ýazylsa, hökmany suratda “gözleg” sözüne uçraýarsyň. Bu hakykatdanam şeýlemi? “Gözleg” sözüniň özi bize eýýäm öz temasyňy, öz «äheňini» tapmaga ymtylýan hakyky şahyr hakynda gürrüň gidýänligini habar berýär. Eýsem, birtopar ýaşlarymyzyň adynyň önünden ýa zyndan «gözleg» sözüniň getirilmegi hakykata laýykmy, ýaşlar şeýle ynamy ödäp bilýärlermi? Hut meniň özüm şeýle sowala uçramda, böwrümi diňleýärim. Dogrudanam biz gözleýärismi? Öňde-soňda bir zada düşünmek gerek: gözleg, öz temaň, äheňiň, başga kişa meňzemezlik — bularyň hemmesi ýönekeý türkmen dilinde aýtsak, oňat ýazmak diýmek ahyry.

Şeýle oýlanmalardan soň iki sany jogap ýüze çykýar. Türkmen poeziýasynyň otuzynjy, kyrkynjy ýyllarynyň ýaş poeziýasynyň, käbir derejede umumy poeziýasynyň hörpi bilen deňelende, elbetde, altmyşynjy ýyllarda ýaşayan ýaş poeziýamyzyň ruhy dünýäsi has baýlaşdy, onuň gözýetimi giňedi, mazmun hakda gürrüňem ýok, forma babatynda hem ep-esli ösüş duýuldy.

Gazet-žurnallaryň sahypalaryny açyp görüň, radio diňläň, telewizora tomaşa ediň: çykyş edýän şahyrlaryň aglabasy ýaşlardyr. Şeýle galkynyşy diňe gutlamaly. Ýöne meseläniň ikinji tarapam bar. Gepem şunda.

Soňky döwürde çykýan edebi makalalaryň her birinde diýen ýaly hökmany suratda poeziýanyň ýaş wekilleriniň sowadynyň ýokarydygy bellenýär. Meniň pikirimçe, bu dawaly mesele. Biz «sowat» sözüne nähili düşünýäris? Gorkiý adyndaky (Häzirki Magtymguly adyndaky) Türkmen döwlet uniwersitetini, Gorkiý adyndaky edebiýat institutyny tamamlan ýaşlara biz sowatly diýýäris. Şeýdibem, talant barada

gürrüň etmekden islese-islemesek, çetleşýäris. Emma gürrüň sowat barada däl-de, şahyрана talant, şahyрана medeniýet barada gitmeli ahyry.

Uniwersitetiň filologiýa fakultetini tamamlan her bir studentiň goşgy ýazmaga ukyplydygyna her bir edebi işgär oňat göz ýetirendir. Olar setirleri akdyryp bilýärler, käbir ýerlerde täze-täze örän owadan rifmalary hem işledýärler, iň esasy zadam, garşy çykylyp bolmajak juda dogry pikirleri ündeýärler. Emma şu tetelli poeziýanyň juda dogry pikirleri artygy bilen ulanýandygy sebäpli nädogrudygyny biz köphalatda unudýarys. Tersine, onuň adresine öwgüli sözler aýdýarys, oňa filosofiki poeziýa diýýäris. Goý, magazinlerde halkyň gündelik durmuşynda zerur enjamlar, harytlar arzanlasyn, ýöne poeziýa talap gymmatlasyn. Talanta, poeziýanyň wezipesine şeýle gymmat talap bize hakyky sungat bilen galp sungatyň tapawudyny seljermäge kömek eder. Kerim Gurbannepesowyň:

«Adamlara akyl berjek bolarsyň,
Emma üýşüp ýatan aklyň ýokdur.
Il içinde nakyl boljak bolarsyň,
Akyl az ýerinde nakylam ýokdur»

diýen setirleri ýadyňa düşýär. Dogry pikir bilen akylly pikirini arasynda tapawut bar.

Ýaş poeziýamyzyň hakyky ýüzüni görkezýän ýaş şahyrlaryň şeýle «juda dogry pikirden» gitdigiçe saplanýandygyny adalatly belleýärler. Şeýle ýaşlaryň atlaryny kesgitli aýtmak birtaraplylyk bolýar. Her halda edebiýatçy kân. Olar poetik eserleri üç edip okaýarlar, öz şahyrlaryny gözleýärler. Has dogrusy, görelde alarlyk liriki gahrymany gözleýärler. Hut şu talabyň iňňän jogapkärlidigine düşünen gününden beýläk, “goşgy ýazyp bilýän” adam gutaryp, şahyr başlanýar.

Maňa Ylýas Hommadowyň birtopar goşgulary ýaraýar. Onuň formal gözleglerini nazara almanynda-da (käýerde ýaş şahyryň şeýle gözleglere çendenaşa kowalaşýandygyny unutmaly däl), goşgynyň setirlerine sindirýän pikiri, duýgusy göwnünden turýar.

«Seýdiniň suw içen güzerini» gözlep ýören Atajan Taganowyň «Şahyr diýdi: — Durmuş çasly bir derýa» diýip, seslenmegi hem ýokarky mysallaryň, üstüne urna bolýar.

Bahargül Döwletowa durmuş hakda şeýle «çuň» oýlanmakda öz galamdaşlaryndan kem oturanok. «Durmuş — göreş meýdany!», «Durmuş — gomly

deňizdir», «Durmuş — çykmary kyn belent dag». Soňra durmuşyň owadanlygy, gözelligi barada gürrüň gidýär.

Men bu ýerde deňeşdirme meselesini gozgap, diňe ýekeje söze — «durmuş» sözüne iki sany ýaş şahyryň tapan meňzetmelerini getirdim. Aýdyr güni, güldür bilbili, gijedir gündizi orta atyp oturmagyň hajaty hem ýok. Sebäbi şu meselede birtopar ýaş şahyrlaryň hemmesi birinji ýeri özara bölüşýärler. Halyl Kulyýew, Annaberdi Agabaýew, Gowşut Şamyýew barada köp ýazýarlar diýen gürrüň bar. Emma şol ýazylan makalalary okap, okyjylar olaryň döredijilik keşbini göz önüne getirip bilýärlermi? Biri-birine meňzeş: Pylany oňat şahyr, onuň şunuň ýaly goşgulary oňat, ýeňil okalýar, filosofiýa güýçli, emma gowşak goşgulary hem kän» diýen jümleler ýa-da dyňzap duran şol makalalar, ýygnaklardaky çykyşlar ýeterlik däl.

Talant diýýäris. Oňat şahyrana eser ýazmak üçin talant gerek, şahyr bolmak üçin hökman talant gerek. Bu iki gezek ikiniň dört bolşy ýaly hakykatdyr. Ýene şahyra mahsus ýene bir talant bar — graždanlyk talanty. Ol näme? Eger döwre biziň daş-töweregimizi gurşap alan adamlar diýip düşünsek, onda şol adamlaryň gatnaşygydyr, olaryň in agyryly soraglaryna jogap bermekdir. Iki sany beýik rus şahyryny ýadyňyza salyň: Nekrasow, Fet. Ikisi hem ykrar edilen beýik şahyr. Ýöne beýigiňem beýigi bar (Mollanepes, Kemine beýik, emma Magtymguly olardanam beýik). Nekrasow rus edebiýatynda ilki bilen graždanlyk pafosyny görüp-eşdilmedik derejä ýetiren graždanin şahyrydyr. («Sen şahyr bolmanam bilersiň, ýöne graždanin bolmagyň hökmandyr, hökman»), Fet — "lirik, onuň beýik şahyrçylyk talantynyň birtaraplylygy, darlygymy-nememi, sygyrlarynda öz döwrüne gatnaşygy, onun gynanjy, begenji, umuman, Puşkini, Lermontowy, Nekrasowy beýik eden esasy element ýok — ol hem göreş pafosy.

Şu nukdaýnazardan seredeniňde, ilki bilen Annaberdi Agabaýew göz önüne gelýär. Onun göräýmäge prozalaç, guraksy goşgularynyň birtoparyny hut graždanlyk pafosy beýgeldýär. «Doftananyň aýdymy», «Nukdaý nazar», «Şolar hakynda goşgy», in soňunda hem «Oswensim owazlary». Bular eýýäm diňe bir ýaş poeziýamyzyň dal, eýsem, umuman, türkmen sowet poeziýamyzyň guwanjydyr.

«Oswensim owazlary» hem forma hem mazmun tarapdan has kämil. Eserde has betere türkmen halk ertekisiniň formasy örän ýerlikli peýdalanylypdyr. «Peç ýakýanlaň aýdymy» atly 3-nji bölümi şowly çykypdyr. Poema faşizm barada, oňatlyk hem erbetlik barada (Gynansak-da, poemada awtoryň öz nukdaýnazaryna az orun berlipdir).

Agabaýewiň goşgularynyň guraksylygy, şahyrana däldigi barada gürrüň edilýär. Bu ilki bilen şahyryň öz günäsi. Sebabi ýaş şahyryň birtopar goşgularyny okap, olaryň

harsal ýazylanyna düşüňýärsiň. A.Agabaýewde reňk az, öwürşgini görünmeýär, tersine, H.Kulyýewde bular isledigiňçe bar, obraz, meňzetme ýaly elementler az duş gelýär. Köphalatda işledýän rifmalary owazsyz, hem nätakyk: sagady -çagyrdy, radiotolkunyň-tolkunyň, depesinden-enemizden, düwnüni-sünňümi we ş.m.

Bir zada üns bermeli: poeziýa bilen gyzyklanýaň, onuň şöhratly armiýasyna girýän türkmen ýigitleri we gyzlary esasy döredijilik mekdebi diýip, gazet-žurnallaryň sahypalarynda peýda bolýan türkmen şahyrlarynyň goşgularyny hasap edýärler. Bu dogry. Bu esasy mekdep. Ýöne öz topragyň, öz milli özboluşlylygyň, psihologiýaň diýen ýaly jümlelere giň düşünmäge wagt ýetdi. Birwagtlar Hywa hanlarynyň, Buhara emirleriniň, Eýran şalarynyň at toýnagý bilen mäjum bolan türkmen topragy bu gün düýbünden täze görnüş, täze mazmun bilen ýaşaýar. Görnüşi: ümmülmez wyşka tokaýlary, ümmülmez meýdanlary, kanal, täze tipli şäherler. Mazmuny: şu desgalaryň hemmesi kommunizmiň materialyny öndürýär.

Resul Gamzatowyň öz goşgularyna geýdiren telpegi hemmeleriň ýadynda bolsa gerek. Dagystanyň ajaýyp şahyry şol telpegi geýdiren goşgularynda ähli adamlara mahsus, hiç wagt öçmejek täsin pikirleri ündeýär. Dogrusy, şol telpegiň R.Gamzatowda köp duş gelýänligi bilen men ylalaşamok. Bu meniň, şahsy pikirim. Has beterem öz ýaş şahyrymyz Atajan Taganyň «Posalar» atly siklinde peýda bolan telpek bilen ylalaşamok. Sebäbi, ondan Resul Gamzatowyň ysy gelýär. «Näme üçin, telpek türkmen halkyna mahsus» diýmekleri mumkik. Mahsus bolsa, ony irräk duýmak gerek.

Şeýlelik bilen, millilik meselesi döwrüň geçmegi bilen täzeçe garalmaly meseledir. Şonuň üçin bu mesele barada diňe bir ýazyjy-şahyrlar däl-de, edebiýatdan başy çykýan, onuň kämilleşmegi üçin çalyşýan her bir tankytçy alada etmelidir. Ýogsa, gazet-žurnallaryň sahypasynda hemmä mälum sebäplere görä peýda bolýan birtopar «dogry» goşgularyň ýaş össürimlere nädogry sapak bermegi mümkin.

Biz talapkär okyjy diýýäris. Okyjy şahyrdan oňat goşgulary talap edýär diýýäris. Beýle bolsa, biz nämüçin talapkär şahyr diýmeli däl? Nämüçin şahyr okyjydan intellektuallygy, medeniýetliligi, öz ýazýan eserine dogry düşünmegini talap etmeli däl? Ýazylýan makalalarda okyjylar hakdaky mesele gozgalýar, emma ol nähili çözülýär. Polojitel. Bu umuman dogry. Sebäbi bizde okyjylyk sungatynyň özi häzir kämilleşmekde. Wagt geler, okyjylygyň özi käre öwrüler. Ýöne şindi bizde estetiki talaby juda pes okyjylaryň barlygy hiç kime gizlin syr däl ahyry. Estetiki talaby ösmedik okyjy hakda gürrüň gitse, gürründeşlerim derrew kolhoza ýüzlenýärler. Bu düýbünden nädogry. Sebäbi kolhozlarda poeziýanyň asyl manysyna düşüňýän traktorçy-da kän, pagtaçy-da. Emma ösen şäherlerimizde, onda-da ÝOJ- larda okap ýören studentleriň

arasynda-da şahyrana eser diýen düşünje akyl ýetirip bilmeýänleri tapdyrýar. Bu ýerem gynançly hakykat. Her nomer-de bolsa biz muny boýup almaly. Olar ekranda «Horazy» görseler, heýjana gelýärler. «Şükür bagşyny» görseler, bilete beren pullaryny ýele sowrulan diýip hasap edýärler. Samanhanadan süýrüp çykarylyp, howut salnan duzsuz giýewiniň aýdymyny diňläp, «beýhuş» bolýarlar. Medeniýet Şahberdiýewanyň «Bilbiljigini» diňlemäge bolsa takat etmän, priýomnigi ýapýarlar. Şeýle okyjylar bar. Biziň olar bilen gatnaşmagymyz nähili bolmaly? Diňe iş ýokary ölçege. Çünki her şahyryň öz okyjysy bar. Bu tebigy. Ýöne onuň okyjysy tutuş millete öwrülende, ol ýene bir şahyr bolmaýar, ona titul goşulýar: beýik şahyr Magtymguly.

Magtymguly bolmak hemmä berilmändir.

Magtymgula düşünmäge hemme kişi borçludyr.

(Ýogsa-da: «Yşk dagyn assalar gögüň boýnundan, gök titreýip, çeke bilmez bu derdi». Gowy gerek! Bizde nähili... «Gözel zatdyr, gözel zatdyr, doýup bolmaz oň mährinden...» «Gowy däl diýýärmisiňiz? Menem size goşulýaryn). Bu ýerde meniň maksadym Magtymguly bilen soňky mysal alnan setirleriň awtory G.Orazowy deňemek däl. Ýöne soňky döwrüň söýgi lirikasyna mahsus birtopar nalajedeýinlik şu mysalda jemlendi duruberdi.

Biziň beýik şahyrymyz bar. Örän-örän beýik. Men onuň beýikligini näme bilen deňejegimi bilemok. Dag. Asman. Soň Gun. Bularyň hemmesi fiziki belentlik. Ýöne adam talantyny, mertebesini, ruhy baýlygyny, umuman, onun adamkärçiligini ölçäp biljek ölçege şindi ýok. Ol hiç wagt bolmazam.

Meniň Magtymgula ýüzlenmegim tötänleýin däl. Her gün stoluň başyna geçenimizde, bir zady unutmalyň: biziň gulluk edýän hünärimizde Magtymguly bardyr. Hökmany suratda Magtymguly ýaly ýazyň diýip, talap edip bolmaz, iň bolmanda özümüzçe ýazalyň. Ine, muny talap etmek bolar.

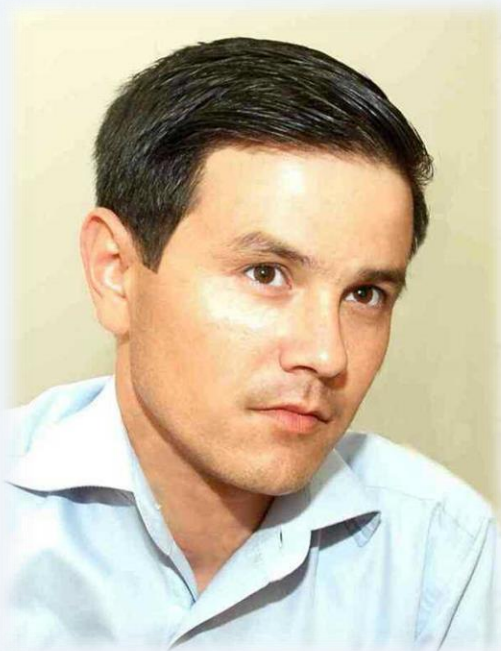
Gurbannazar EZIZOW,
1966-njy ýyl.

ŞAHYR BILEN SÖHBETDEŞLIK

Ýaş şahyrylykdan çykyp, kämillik ýoluna bireýýäm ýola düşen bu şahyr hakda bilmeýän türkmen okyjysy az-az bolsa gerek. Seýitmyrat Geldiýewiň pelsepe bilen duýgydan ýugrummy ýetik goşgulary ony türkmen poeziýasynyň täze bir şahyry, onda-da özboluşly şahyry derejesine göterdi. Köp ýaş şahyrlara halypa, şeýle-de ýol görkeziji mekdep bolan bu şahyr bilen taýýarlanan söhbetdeşligi okyjylarymyza ýetirmegi makul bildik. Poeziýa bölümünde bolsa, şahyryň iň näýbaşy goşgularyny ýerleşdirdik. Söhbetdeş bolan Myratgeldi Berdiýewe öz minnetdarlygymyzy bildirýäris!

“Edebiýat” elektron žurnaly

- Seýitmyrat, käbir adamlar „Poeziýanyň möwriti tamamlanyp, indi ol diňe şahyrlaryň özlerine we edebiýatçylara gerek bolady öýdýän“ diýýärler. Bu barada sen nähili pikir edýän?

- Adam adamçylyk duýgusyny ýitirmese, poeziýanyň möwriti tamamlanmaz. Dogry, poeziýa hemme kişiň söýer „aşy“ dälidir. Sebäbi „Goşgy okaýan kän, ýöne poeziýany ýürekleriň juda az sanlysy duýup bilýär“ diýilýär. Bu öňem şeýle bolupdyr, häzirem şeýle. Kim aýdyp biler Magtymgulynyň döwründe poeziýa çaksyz hormat goýlupdyr diýip?! Bu diňe edebiýat taryhyny ýazýan adamlaryň döredijiliginde şeýledir. Muňa garamazdan, poeziýa hemişe gerek. Ilkinji nobatda dil üçin gerek. Poeziýa dilimiziň süýjiligini, şirinligini saklaýar. Häzirki wagtda poeziýa, döredijilige berilýän üns has ýokarlandy. Ýylyň-

ýylyna döredijilik adamlaryna şa serpaýlarynyň ýapylyp durulmagy, edebi agşamlarynyň gurnalmagy, talyplaryň arasynda sygyr bäsleşikleriniň geçirilmegi bu ugra berilýän uly ünsüň netijesi. Ýurdumyzyň ähli welaýatlaryndan, paýtagtymyzdan ýaş şahyrlar çagyrylyp, döredijilik duşuşuklary geçirilýär. Bu duşuşyklar edebiýat meýdanynda ýaňy pyntyklan zehinleriň pür-pür açylmagyna, olaryň döredijilikleriniň güllemegine uly ýardam edýär.

- Seniň pikiriňçe, şahyr ýurtda bolýan ösüşlere, özgertmelere seslenmeli?

- Hawa, onda-da ilkinjileriň hatarynda seslenmeli. Heý-de, şahyry Watanynda bolýan beýik ösüşler biparh goýarmy?! Ýöne „Men şahyrdyryn“ diýip, hemme zada goşgy bilen seslenmelidir öýdemok. Şahyr ýurduň ösüşini wasp edende, beýan edende

fotoapparatyň, ýa-da wideokameranyň edýän işini etmeli däl. Şahyr görüňän gözellikleriň, üstünlikleriň özünde döredýän duýgusyny, jemgyýetde döredýän duýgusyny başardygyndan kagyza geçirmäge çalyşmaly. Esasy zadam şahyr žurnalistler ýaly howlukmaç bolmaly däl, ylham süzgüji bolmaly.

- „Gerek deregi ýykar“ diýilýär. Gün-güzeran aýlamagyň döredijiligiňe zeledi barmy?

- Bir wagtlar „Bir kerwen kitap bilen ümsümligiň dogulýan ýerine gidip ýazsadyň“ diýip arzuw ederdim. Dogrusy, güzeran aýlamak, eklenç hakynda kän bir pikir edip ýöremek. Eklenç etmegem wajyp. Eger bir özüm bolanlygymda dört barmak çörek bilen iki owurt suw bolsa-da, günümü görerdim. Men muny kitap okamakdan, goşgy ýazmakdan, hyýalymdan alýan lezzetimiň maddy mätäçligimi ýapyp biljekdigi üçin şeýle diýýärim. Ýöne bu lezzeti tutuş maşgalam däl-de, bir özüm duýýan ahyry! Maşgalada bolsa, şahyr ýa ýazyjy bolmasaňam, alada ýeterlikdigi, ähli işiňi eklenç edäýeniňde-de törpülenmäge sebäbiň tükenmejekdigi düşnükli bolsa gerek.

- Goşgularyňy saýhallap ýördüň welin, kitabyňy çykartmagyň aladasyndamy?

- Meniň wezipäm goşgyny ýazmak. Onsoňam häzir gowy zat ýazyp bilseň, çap edilmän galjak gümany-ha ýok. Täze, gowy eser bolsa gazet-žurnallaryň redaksiýalary ýere degirmän garbaýarlar.

- Esasy okyjylaryň bardyr-a, belki sen şolaryň aladasyny etmelisiň.

- Özümiň tanaýan esasy okyjylarym-a barmak бүкүп sanaýmaly. Ahmal ýaşlaryň arasynda tanalsam tanalýandyryn. Eger meniň ýazýan goşgularym poeziýa bolup bilýän bolsa, onda ol goşgular okyjylaryny tapar-la.

- Seýitmyrat, seniň goşgularyňa „Seýitmyradyň goşgularyna düşünmek kynrak. Setirleri sarç, pikirleri bulaşyk, bentler çarýana dyzap dur. Endigan akymy ýok“ diýýänlerem-ä bar.

- Muny özüme-de aýdýarlar. Meniň üçin esasy zat – goşgularyň işlemegi. Kä halatda goşgy ýazýan mahalyň diňe pikiriniň däl, hatda, temanyň hem üýtgäp gidýäninem duýýan. Saňa şuny aýdaýyn: pikir bir zat, duýgy başga bir zat. Men bolsa, pikirlerimi duýmaga çalyşýan. Goşguda aýdasym gelýän pikirimiň teýligini, özüme edýän täsirini syzjak bolýan. Tutup bilen duýguma laýyk söz, setir, meňzetme, metafora gelse goşgy akan ugruna akybersin. Akyl kemaly medeniýeti saklasa-da, duýgy düme bolmalydyr. Goşgyny lenç edilen ýörelgä, galyplara görä ýazsaňam, duýup ýazmagyň tarapdary men. Duýgyň bolsa ýörelen ýerden ömür geçesi gelýärmimi?! Ylham hemişe bir akymdan

akmaýar. Ýüregiň nämä höwes etse şony-da edibermeli. Ýlham diýeniň ynjk gyz ýaly, şoň göwnüni tapmak üçin her haýsyny etmeli. Ony yryp bilmesen gujagyň boş galýar.

- Goşgularyň aýdym bolany barmy?

- Gazet-žurnallarda çap edilen goşgularymdan käbir kompozitorlaryň, aýdymçylaryň alyp aýdym döredenleri bar. Ýöne ýörite aýdym ýazmaga heniz-ä hetdim ýok.

- Sen goşgularyň aýdym bolaryny islänokmy?

- Belki isleýändirin, ýöne meniň goşgularymyň köpüsiniň aýdym bolmagy mümkin dälmi kä diýýärim. Olar aýdym edip aýdardan has başga poeziýa ýaly. Köp şahyrlaryň käbir goşgularyny sesli okamagam kyn bolýar. Diňlenilýän goşgular bilen eliňe alyp okalýan goşgularyň berýän lezzetem tapawutlydyr.

- Şahyr üçin buýsanç zyýanlymy?

- Hawa.

- Ýolda-yzda şahyr diýlip, tanalsaň azda-kände buýsanaňokmy? (Ol ýylgyrды-da, aşak bakyp başyny ýaýkady).

- Zehin berýän Biri, ylham berýän biri, gel-gel, dörän goşgy üçin buýsanmalam men bolýarynmy?!

- XX asyryň şahyrlarynyň ömri we döredijilikleri bilen tanşanymda, göwnüme bolmasa, olaryň hemmesi özgelere meňzemezligi özlerine berk maksat edinipdirler. Haýsydyr bir şahyryň goşgy ýazyş formasyna, äheňine meňzemekden, täsirlenmekden howatyr edipdirler. Hatda olaryň köpüsi munuň nämä gerekdiği hakynda hem oýlanmadyga meňzeýär. Şu hakynda sen nähili pikirde?

- Bagyşla welin, şu soragy bir edebi tankytçyň kitabyndan okadyňmy?

- Ýok, öz soragym şü. Näme, sorag agyr düşýärmí?

- Bir dostumyň mahal-mahal „...Bu zatlar adamdan adama üýtgäp durýandyr, agam!“ diýäýmesi bardyr. Täsirlenmekden howatyr etmegem, özboluşly äheňde ýazmaga dyrjaşmagam şahyrdan şahyra üýtgäp biler. Menem öz goşgularymyň beýleki şahyrlaryň goşgularyna sähelçe-de meňzemezligini isleýän. Ýöne saýlanmagyň, meşhur bolmagyň hatyrasyna däl-de, öz gözleglerimiň maýyl edýändigi üçin. Ýeri, onsoň filosoflaryň „Hemme zat bir zadyň nusgasydyr“ diýip ýören wagtlary özgelere meňzemezlik başardar öýdýärsiňmi? Hemme filosof şahyr çykmaz, ýöne şahyr çykanlara filosof diýip

bolar. Yhlas etmeli. Ömrüň geçip barýany, geçjegem düşnüklikä pal atyp oturmak nämä gerek. Galyberse-de, siziň özüňiz çaga wagtyň kosmonawt bolmagy arzuw edýärdim diýýärdiňiz. Ýeri, indi size bu başartmady-da, näme, şonuň üçin gögüň diregi ýykyldymy?

- Sen meniň çaga arzuwlarym bilen öz akyly-başly maksatlaryňy garma, gardaş! Ýöne men seniň bu hereketleriňiz seni sungatdan has alysa oklap, ylmy barlaglar geçirýän äýnekli alymlara meňzedýändigini ýañzytmak isledim.

- Gözlemeli. Duýgularyňy çuňlaşdyrmaly. Matematika-da, fizika-da ilki örän ýönekeýje eken. Soň dartylma kanuny, otnositellik teoriýasy... diýen açyşlar döräpdir. Şeýdibem döwrebap ylym döräpdir. Goý, şahyram öz duýgularyny açsyn.

- Bu aýdýanlaryň bilen ylalaşýaryn. Ýöne beýle bolsa, senem meniň şu sözlerim bilen ylalaşmaly bolarsyň. Häzir döwrebap ylym kim üçin gyzykly?! Diňe bu ugurda meşgullanýan hünärmenler üçin gyzykly. Ylmyň çuňluklaryna näçe ýakynlaşdygyňça onuň bilen gyzyklanýan, ondan baş çykarýan adamlar hem azalyp barýar. Beýleki adamlaryň hemmesine ylym diňe berýän miweleri üçin gerek. Eger poeziýada şu ýoldan ýörese, basym onuň hem şu ýagdaýa düşmegi, azajyk adamy gyzyklandyrmagy daşda däl. Dogrusy, bu eýýäm şeýle boldy diýsegem ýalançy bolaryn öýdemok.

- Men size şuny aýdyp biljek: Poeziýanyň örneeginde edil beýleki sungatlaryňky ýaly näçe diýseň çykalga bar. Aýdaly, poeziýany hiç haçan sowulmajak bir zada deňese bolar. Meselem: oda deňese bolar. Ot biziň münlerçe ýyl ozal ýaşap geçen ata-babalarymyz üçinem, orta asyrlary üçinem, şu günki gün ýaşayan döwrebap türkmen üçinem şol otlugyna dur. Wagt diňe oduň çeşmelerini üýtgedip bildi: Ilki odun, soň kömür, soňra nebit, gaz, elektrik togy we ş.m. Biziň çagalyk döwürlerimizdäki peçleri göz önüne getirip görüň. Onuň içine gury sygyr tezegini, kömri, tapawudy ýok, töňňäni salyp tutaşdyrsaňam bir salymyň içinde peç gyzyyp-gyzyyp ýarylaýjak bolýandyr. Hakyky goşgularyň döreýşinde-de şuna meňzeşlik bar. Şahyr ýürege nähili odun oklasaňam, ýaňky diýýän peçlerimiz ýaly ol ony ýakyp adamzadyň kalbyny ýyladyp bilýär.

- Seýitmyrat, biz indi biri-birimizi şu gün tanamaly däl. Sizem deň-duşlaryňyzyň döredijiligine gaty berk daraýarsyňyz.

- Galamdaşlar şeýle gatnaşykda-da bolmaly. Her setir üçin ähli okyjylaryň önünde jogapkärçiligiň barka, birek-biregiň kem-käsini, ýeri gelende üstünliginem aýdanyň gowy bolýar. Şahyrlar bir-birleriniň jüpüne düşen setirlerini tutmagy, aforizme öwrüljek pikirlerini otursa-tursa gaýtalamagy-da halaýandyrlar.

- Goşguda täze pikiriň bolmagy hökmanmy?

- Şahyryň zehinini kesgitleýän zadam täze pikir-dä. Hemme kişä täze pikir tapdyryp durmy, susup alyp gaýdybermeli täze pikir barmy, näme?! Ýöne waka beýan edilse-de, görnüş suratlandyrylsa-da, pikir ýöredilse-de goşgynyň okyjyda duýgy döretmegini hökman hasap edýärim. Goşguda täze pikir ýok bolsa, çeperçilik taýdan bir agsamasyň! Poeziýa hemme şahyr täze pikir getirip başarmaýar. Täze pikir getiren şahyram, meniňçe, pikirini kesgitli aforizm hökmünde däl-de, has şahyrana usulda goşgyň süňňüne siňdirip bilse gowumyka diýýärim. Sebäbi bir pikiri aforizm hökmünde okasaň, ýagly nahar iýen ýaly siňdirmek kyn bolýar.

- Poeziýanyň esasy alamatlarynyň biri-de poeziýanyň dili diýýärler. Muňa nähili düşüňň?

- Aýdaly, meň üçin gyzykly şahyrlaram bar, gyzykly däl şahyrlaram bar. Olaryň käbiriniň goşgularyny okap bolup, kitaby ýa gazeti gyra süşürýärim welin, ähli okan zatlarym, täsirler, setirler ýadymdan çykýar. Bolmasa şeýle eserleri okap otyrkaň olar gyzykly ýalam, täsirem galdyrýar. A şeýle bir goşgular bar, haçan-da olary okanyňda, ol seniň ruhuň aýrylmaz bir bölegine öwrülýän ýaly duýulýar, galpylda öwrülip endamyňa ornaýar. Ine, şeýle goşgulary okanyňda dünýägaraýşyň düýbünden özgerýär, kämilleşýär. Adamlara şeýle täsirini ýetirip bilýän adamlara-da Hakdan içen şahyrlar diýilýär. Gurbannazar Ezizowyň dili bilen aýtsam: „Adamlary güýmeýänler şahyr däl, Adamlary özgerdýänler şahyrdyr“.

-Şeýle diýeniňde haýsy şahyrlary göz önüne tutýarsyň?

- Elbetde, ilkinji nobatda nusgawy şahyrlarymyzy.

- Bu sanawda XX-XXI asyrlarda kimler bar?

- XXI asyryň sanawy asyryň ahyrynda-da däl-de, aňyrky asyryň ýigriminji ýyllarynda düzülse gerek. XX asyr babatda hem „Ýüz otdan yssy“ etmäýin-de, tutuş türkmen poeziýasynyň dört läheňini agzasym gelýär: Magtymguly Pyragy, Gurbannazar Ezizow, Nobatguly Rejebow, Atajan Annaberdiýew.

- Aýdaly, seniň önünde nätanyş goşgy ýatyr. Sen şol goşgyň gowulygyny ýa-da gowşaklygyny nädip kesgitläp bilersiň?

- Goşgudan tekstde ýok zatlar tapylsa, ine, şol goşgy tüýs poeziýanyň önümi. Poeziýa özüniň bardygyny duýdurýar, sende ýakymly energiýa döredýär. Bu täsir subýektiw duýgy. Goşgy dilewarlygyň ýa-da akylllylygyň görkezmegiň maşky däl. Goşgy – bu şahyryň näme hakynda pikir edýäniniň, nämä ýanyanyň kölgesi. Poeziýa adamy real

däl dünýä bilen birikdirýän bir akaba. Poeziýa düşündirilişe däl-de, duýulmaga mynasyp. Muny çintgäp düşündirjek bolsaň, psihologiýany kömege çagyrmaly bolar.

- Puşkiniň „Bagyşla Taňrym, poeziýa ýeňles bolmaly“ («Поэзия, прости Господи, должна быть глуповата») diýen setirlerine garaýşyň nähili?

- Bu barada owalam kän aýdyldymyka diýýäriň. Poeziýada adatylykdan, galyp ýörelgelerden çykman bar. Pikiri dälüşgenlige, ýeňleslige salyp oklamagam bar. Ýöne Puşkin-ä şeýle diýipdir diýip, alaga-da bu pikiri poeziýa kesgitleme etjek bolmak nämä gerek?!

- Sen nähili pikir edýärsiň, goşgy ýazmak ýaşaýa baglymy?

- Goşgy ýazmak ýaşa baglydyr. Has betere zehiniň gülleýşine baglydyr. Dünýä poeziýasynda ýol goýan beýik şahyrlaryň in ýaşlarynyň biri-de 27 ýaşan Mihail Lermontow. Dünýä poeziýasynda in gowy görüp okaýan şahyrymam şol. Nobatguly aga „Ýaşyň geçdigiçe beýniň gurluşy üýtgeýär, şahyrana energiýaň başga ugurlardan akyp başlaýar“ diýýär. Ýogsa Gýöte in gowy eserlerini gojalyga ýeteninde, Boris Pasternak meşhur goşgularyny 50 ýaşdan agandan soň ýazypdyr. Şahyryň goşgularyny okyjylar köpçüligi alyp göterse, şahyr diýip halk ykrar etse şol ynamy, derejani saklamak üçin harsallyga ýüz urmakdan gorkmaly. Köp ýazmaga ýykgyn etmekden saklanyp bilmegem uly başarnykdyr. Keminäň goşgulary 40-da ýetenok. Ol goşgy ýazmagyň tehnikasyny şeýle bir ele alypdyr. Keminäň goşgularynyň ritmine haýran galýan. Gowy goşgy az bolýar. Şonuň üçinem gowy goşgy ýazjak bolmaly.

- Onda men seni güýmäp oturmaýyn, entek ýaşkaň, şahyrana energiýaň akýan ugruny üýtgetmänkä poeziýa döret! Şahyrlyk hakyndaky, poeziýa hakyndaky gyzykly gürründeşlik üçinem Taňryýalkasyn! Saňa-da köp okyjyly, uly şahyr bolmagy arzuw edýäris!

- Sag bol!

Şahyr Seýitmyrat Geldiýewiň ýanyndan çykyp gaýdysyma ýene-de hemişekilerim ýaly pikir etdim: Bu dünýä kimler gürlemek üçin gelýär, kimler ýazmak üçin gelýär, kimlerem diňlemek üçin. Gürleýän adamyň elindäki galamyny alyň bolmasa, ýogsa galam zyňylyp biriňize degmegi mümkin. Ýazýan adamy kän gürletmän, galamynyň ujynyň tükenenini bilmän galar. Okaýan adam bilen bolsa, işiňiz bolmasyn!

Söhbetdeş bolan Myratgeldi BERDIÝEW.

HESERLI, GUDRATLY SÖZÜŇ ŞAHYRY

Hakdan içen, halkdan içen uly şahyrlar edebiýata öz ýoly, öz dünýägaraýşy, öz stili bilen gelýärler, öz şahyrana dünýäsini döredip halkyna bagş edýärler.

Atajan Annaberdi uly şahyrdy, üýtgeşik şahyrdy, onuň uly şahyrdygyny ilkinji bolup Gurbannazar Ezizow görüp, gazetde oňa ak pata berip, röwşen ýol açypdy. Entek Atajanyň kitaby beýlede dursun, uly-uly goşgular toplumlary hem çykmanka, Ýazyjylar birleşigine agzalyga aldyrypdy, sebäbi beýik şahyr Gurbannazar Ezizow diňe beýik şahyr bolman, hakyky poeziýany, hakyky eseri gorap bilen şahyrdy.

Ol döwürlerde Gurbannazaryň özem ýaşdy, ýöne abraýy, agramy juda ulydy. Gurbannazaryň «Edebiýat we sungat» gazetinde Atajana baha bermegi – eýýäm Atajanyň ykrar edilmegidi. Gurbannazar neressäniň jahandan ir gaýtmagy bolsa diňe Atajan ýa meni däl, gaty köp ýaş şahyrlary ýetim goýupdy. Ýaş poeziýa arkadagsyz galypdy...

Atajan düşünmesi aňsat, düşündirmesi juda kyn şahyrdyr.

Men Atajan Annaberdiýewi tas elli ýyl bäre tanaýan, goşgularyny okaýan. Ikimizi nähilidir bir waka geçen asyryň altmyş başınjy ýylynda duşurdy, ilkinji talyplik tanyşlygy dessine çuň hem mizemez dostluga öwürlip gitdi. Biz talypdyk, Atajan uniwersitetiň fizika-matematika fakultetinde, ajaýyp ýazyjy Akmyrat Şirow rus dili-edebiýatynda, men bolsa nemes dili bölümünde okapdym. Okuwlary agyrdy, şoňa garamazdan her şenbede duşup Akmyrat Şiriň kireýine ýaşaýan otagynda pikir alyşardyk, jedelleşerdik...

Poeziýa nähili bolmaly? Şygryda esasy zat pikir-paýhasmy ýa duýgumy, ýa-da düşündirip bolmaýan başga bir zatmy? Bu barada Pindar döwründen bäre jedelleşilip gelinýär, emma «poeziýa ine şeýle bolmaly» diýip çürt-kesik ýol görkezen ýok. Ýadymda: Akmyrat Şir ikimiz şygryýetde pikir-paýhasy bijebaş edýärdik, sebäbi Sokratdan başlap aýdylan ajaýyp pikirler şu güne çenli ölmän ýaşap ýör, beýik pikirler bakylygyň parçasý, beýik pikirler üçin Wagtdiýen düşünje ýok, olar könelmeýär, garramaýar, hemişe şamçyrag ýaly şugla saçyp ýaşaýar diýen pähimi öňe sürýärdik. Atajan şonda «Dogry, beýik pikirler ýaşaýar, ýöne aforizmler kitabynda ýaşaýar, olar uçmaýar. Beýik pikir tapmak towugyň tylla ýumurtga doguryşy ýaly bir zat, beýik pikir ýekeje pursatda dünýä inýär, ýöne onuň uçmagy üçin ýigrimi bir gün gursagyňy ýere berip, kürk bolup, şol beýik pikire jan bermeli, ganat bermeli!» diýipdi. Atajan ömürboýy şol pikirini durmuş kredosy edindi, her bir edebi gürrüňçilikde şol pikiri ýanjardy, şol sebäplem ol sözler meniň ýadymda galypdyr...

Atajan Annaberdi sözün tagamyny, sözün heserini bilýän şahyr, ol her bir sözün jadyly gudratyna açmaga ymtylýar...

Atajanyň «Mukaddeslik» atly irki goşgusyny okap göreliň:

Käte üýşmelende öwüt berdiler,

Bolmasa-da boýnun burup soraýan.

Iň zerur zatlary mugut berdiler,
Berdiler öwezne hiç zat soraman.

Belentdir bar zatdan namysym-arym,
Asmanym, Watanyň belent-pesligi.
Belki, bize mugt berleni üçindir,
Bahasyz zatlaryň mukaddesligi.

... Hawa, Adam ogluna iň zerur, iň beýik zatlar mugt berilýär: barlyk, watan, toprak, ene-ata, dogan-garyndaş, söýgi, mähir. Hakyky adam bolsa şol mugt berlen zatlaryň öwezini özüniň manyly ömri bilen yzyna bagş edýär.

Atajan Annaberdi 1946-njy ýylyň güyz paslynda Murgap etrabyňyň Gökdepe obasynda dünýä iýndi. Atajanyň aňyrsy Ahaldan, göçüp Murgaba barypdy. Kakasy Annaberdi aga Beýik Watançylyk urşunyň weteranydy, döşi köp orden-medally, ýöne maýyp bolup gaýdyp gelipdi. Fizika-matematika mugallymydy.

Kakam maýyp, inwalidi,
Watançylyk urşunyň.
Kellesinde göterip ýör
Gyýçagyny gurşunyň.
Degipdir dogry kelleden
Bir haýynyň atany.
Ýöne kakam şol gülleden
Halas etdi Watany.

Men bu zatlary näme diýip ýatlaýan? Atajan uniwersiteti-de gowy gutardy, islän gazetine işe ýerleşip hem biljekdi, ýöne ol kakasynyň egninden diremelidi, sebäbi Atajan doganlaryň iň uly bolup, özünden soň sekiz dogany bardy. Elbetde, Atajan şäherde ýaşanynda has beýik, has uly, has ähmiýetli şahyr bolup bilerdi, ýöne ol maýyp hem merdana kakasynyň dadyna ýetişip, uly maşgalanyň keşigini öz üstüne aldy, kakasy ir aýrylansoň ähli doganlaryny kaka bolup olary adam eden *Gara dogan* bolup ýetişdi. Sebäbi Atajan ýüregi ýukady, hakyky şahyr ýüregidi, has dogrusy Atajanyň ýüregi sowutsyzdy, sähelçe zada ýaralanyp, ganyny saçyp duran hakyky şahyr ýüregidi...

Geliň, indi Atajan şahyryň syrly, owadan şahyrana dünýäsine aralaşalyň. Men onuň «Guýy» atly goşgusyny gaty gowy görýärin, sebäbi ol goşgyda Atajanyň ömür ýolunyň mazmuny bar.

Şeýle bir çuň,
Şeýle bir çuň bu guýy.
Äpet guýguç ýaly barha daralyp,

Uzap ýatyr,
 şeýle bir çuň
 düýbüne
Gün şöhlesem zordan ýetýär saralyp.
Ölümdigin bilmeýän ýok,
 guýular
Gazylanda hile, galplyk etmegiň.
Ol tä suwa çenli uzalyp ýatyr,
Ýowuz ýoly ýaly bagta ýetmegiň.

Şeýle bir çuň guýy,
Belli düýbüne
Bir ussadan özgäň aýak basmany.
Ussa ýer şaryny deşip gidipdir,
Görünip dur o tarapyň asmany...

Şahyr Atajan Annaberdi guýy ussasy ýaly galplyk etmän, hile gurman özüniň poeziýa dünýäsini döretdi, bagta, mertebä ýetmegiň ykrar edilmäniň ýowuz ýoluny geçdi, ol bakylyga suwarlan ýüzlerçe goşgusyny dünýä berdi. Atajanyň her bir goşgusynda onuň ýüregi gürsüldäp, owadan şahyrana kalby görnüp dur.

Uçup barýan gazlaryň
Boýny gelýär üzlere.
Bilýän ganma ýokdugyn
Bu intizar gözlere...

«Çagalygyň dünýäsinde» atly goşgusynda:

Unutmaz ol gök otlukda,
Agynaplar dynç alşyny.
Unutmaz ýazda ýodalaň,
Gün geçdikçe inçelşini.

Goýras ysın kükedende,
Basylan otlar küdesi,
Ýodajykdan derýa çenli
Geler oň ylgap gidesi.

Uzakda bolsa lowurdap
Göze iler ýanýan bulut,
Görüner derýaň aňyrsy –
Açylmadyk dünýä bolup.

Şol ýerden eşdilýän aýdym
Gamgyndyr hem uzakdadyr.
Belki, ol goja balykçyň
Ýowuz ykbaly hakdadyr...

Ygsyn ýörsün uzakda
Ýeke özi hasratyň...

Edebiýat ylmy, edebi tankyt, şahyrlar gaty gowy şahyr Kakabaý Ylýasowa hem-de Atajan Annaberdiýewe «obany wasp edýän, oba gözelliginiň şahyry» diýip at berdiler, ýöne aslynda bu pikir bir taraply pikir. Kakabaý Ylýas-da, Atajan Annaberdi-de, Mämmetnazar Babanazarow-da, ajaýyp şahyr Guldurdy Sähetdurdyýew-de obada ýaşaýar, ýöne aýdyň hany haýsy şahyr obalarymyzyň, ilkidurmuş gözelligini saklap ýatan daglarymyzyň, derelerimiziň, çöllerimiziň, sähralarymyzyň, ala-ýaz meýdanlaryň waspyny etmedi? Şahyrlar obada dogulýarlar, şäherde hem ölýärler diýlişi ýaly, şahyrlar şäherde ýaşasa-da, entek gyz päkligini saklap oturan gözel tebigatymyzyň waspyny edýärler ahryr!

Golaýlaşýar barha gys,
Tomus barha daşlaşýar.
Düşüp barýan ýapraklar
Pyşyrdaşyp hoşlaşýar.

Güýzde gussa terlener,
Bulutlar lemmerlener,
Azaldykça meýdanda –
Süýjeýär güýz terneler.

Bişmek bar hyýara-da,
Saralýar biýarada.
Kän oýlanar güýz günü
Her kim özi barada.

Kalby tämiz, göwni sap,
Özünden sorar hasap,
Howlukmarsyň gyşa sen,
Özi geler alňasap.

Iýiler gyşyň gamy,
Güýz ruhuny tijeýär.

Bu durmuşyň tagamy
Gün geçdikçe süýjeýär...

Meniň çuňňur ynansymça, obaly ýa şäherli şahyr diýlen zat ýok. Dünýäde beýik bir hakykat bar. Her bir beýik şahyr durmuşyň manysyny, jümle-jahanyň hakykatyny agtarýar. Bu syrdan, kerem-keramatdan, pähim-parasatdan doly Adamy öwrenmek üçin ilki ýaşap ýören syrly dünýäni öwrenmeli! Adama akyl ýetirmek üçin, onuň nurana röwşen kalbyny açyp görmek üçin tebigatyň gözelligler dünýäsine aralaşmaly, açmaly!..

Atajan bolsa tebigatyň gözelligini wasp edip, ynsan kalbyna aralaşmagyň ussadydyr. Şahyr Atajan Annaberdiýewiň döreden owadan poeziýa dünýäsiniň syrly gözýetimleri «gözünä sygmaýar», ol ýerde toplanyp däl derýa akyp ýatyr, derýa hanasyna sygman joşan çagynda, ol seni hem joşdurýar, güýzde saralyp ýatanynda bolsa kalbyňa gussa bagladýar, ol ýerde toraňňylar goýry kölegesini ikiýana bulap, dürli guşlar owaz edýär, ol reňbe-reň owazlary elläbem, dadybam, görübem bolýar, emma el degirmäge dözmeýärsiň.

Atajan tebigy gözelligleri wasp edip, ynsanyň kalbyna aralaşmaga hem-de şol gözellige garyp pähim-parasatly pikir aýtmaga ymtylýar. Bu bolsa hakyky şahyrlaryň ýoludyr. Atajanyň döreden ajaýyp dünýäsinde jansyz zatlara jan berlip, göze görünmeýän zatlar görünýär, ysy-koky ýok zatlar müşki-anbary bilen başyňy aýlaýar. Onuň «Gowak» atly ajaýyp goşgusyny okap göreliň.

Gaplapdyr bu ýeri müdimi tümlük,
Ýatyr, bu gowaga gohly dünýäden
Gaçyp zordan özün atan ümsümlük.
Mundan kerep bilen torlanan ýyllar
Hem gögümtil daşlar ýatyr zeňleşip...
Ýylana çalymdaş garamtyl kökler
Göwnüňe, galtaşsaň çakaýjak ýaly.
Hem alnyňdan ilkidurmuş adamy
Tüýlerin hüwjerdip çykaýjak ýaly...
Adam sulbasyna gözüm düşende,
Ýüregim agzymdan çykypdy tasdan.
Ýatyr bu gowakda gowgaly geçmiş,
Gygyryp turjak ol üstünden bassaň...

Ynha, hakyky kämil goşgy! Ýazylyşy ýönekeý, manysy çylşyrymly... Goşgy dürli kartinalar arkaly adamyň beýninde dürli pikirleri oýarýar. Munda pikir okyja çeynelip berilmän, ýagny aforizm, nakyl derejesinde berilmän ýañzydyp goýbermek usulynda berilýär. Öz pikir edişiň nähili derejede bolsa, şol derejede oýlanybermeli, ýönekeý pikirlenýän okyja-da, çuňňur pikirlenýän alyma-da, filosofa-da oýlanmaga esas bar. Adamzadyň ýaşap ýören dünýäsi gowak, geçmiş bolsa diňe geçmişde galandyr öýtmek bolmaýar, gowgaly geçmiş hatarly ýeri, ol

adamzadyň alnyndan hem çykyp dur, ýagny gowgaly geçmişň bilmän üstünden basaýdygyň gygyryp turýar!..

Allatagala tükeniksiz älemlerini, owadan dünýäni nähili gözel, nähili jadyly edip ýaradypdyr. Ümürsin tokaýlar, başy ala garly daglar, dünle çöller, inňildäp ýatan sähralar kimde bolsaň gозelligine imrikdirýär, emma dördünji adamyny bolsa özüne benduwan eýläp, ýüregini oýnap, duýgularyny heýjana getirýär. Kompozitor öz gозellikleriniň al-ýaşyl owazyny eşidip joşa gelse, nakgaş owaz edip ýatan gозellikleri görüp polotnosyna geçirýär. Şahyr bolsa hem görýär, hem eşidýär, hem beýan edýär.

Dünýäniň jadyly poeziýasy şahyra berlendir, jümle-jahanyň ilkidurmuş gозelligi şahyryň şygryna, kompozitoryň mukamyna girmek üçin ýaşaýar, şol gозelligem täsin pikirleri oýarýar.

Deňziň güýji derýa bagly,
Derýaň güýji – ýagyş-gara.
Joşar derýa doňan gary
Gün edensoň pagyş-para.

... Joşgun, hyjuw söýgä bagly,
Söýgiň güýji aýralyga...

... Bir del duýgy ýüregimde möwç urýar,
Ýöne bilemok ol agymy, aýdym...

Atajan Annaberdiýew köptaraply adamdy. Uniwersitetde okap ýörkä, uly-uly alymlar onuň düýrmegi bilen fizika ylmyna berilse, ondan beýik alym çykjagyna ynandylar, emma Atajan söz mülkünü saýlady. Atajan ajaýyp aýdymçydy, ol äpet akkardeonyny gujagyna alyp, dolup-daşyp aýdym aýdanynda diňleýjisini güldürip-de, agladyp-da bilýärdi, tä daňdana çenli aýdym aýdyp bermäge gory bardy, esasan Magtymgulydan aýdardy. Atajan üstesine ýaýanda-göýende-de, aýdyjy-rawydy. Ýaýanda-göýende – diýmek näme? Häzirki biziň degişme aýdyp, sahnada ikibir oýnaýan artistlerimiz ýaly geçmişde zehinli adamlar iki-üç bolup birleşip, özleri halka ýaraýjak eseri bada-bat döredip, ýagny göýendelik edip, ile ýaýyp ýaýandalyk edipdirler. Atajan aýdyjy rawydy...

Bir gezek Maryda belli mugallym Ata Akbäbäýewlerde birnäçe şahyr bolup myhmançylykda bolduk. Ýagşy zyýapatdan soň Atajan saz çalyp, Magtymgulydan onlarça aýdym aýtdy. Birdenem ol Görogly geçip birnäçe aýdym aýdanyndan soň, Göroglynyň gojalykdaky gözgyny hal-ýagdaýyny gürrüň berip, dessany has süýjedip, rawylyga başlady. Biz ozal Atajana belet bolamyzdan soň, onuň diňleýjileri «Ýene geldiňmi?» diýen aýdyma taýýarlaýanyny bilýärdik. Atajan dolup-daşyp, dünýäni sorap oturan Görogly begiň gojalyk zerarly düşen ýagdaýyny şeýlebir çeperlik bilen beýan edýärdi, has dogrusy goja Göroglyny

janlandyryp alkymyza göteripdi. Şol ýagdaýda Agaýunus peri yzyna gaýdyp gelýär. Atajan gara derini hem meger gözyaşlaryny hem seçelendirip, (sebäbi ol gara derdi, haýsynyň der, haýsynyň gözyaşdygy saýgardar ýaly däl) aýdyma başlady. Aýdym gutaran badyna açyk gapynyň aňyrsyndaky giň zaldan agy sesleri başlady, asyl görüp otursak Atanyň garryja ejesi, gelnejesi, aýaly dagy açyk gapydan diňläp oturan eken, biz gözlerimizi balkyldadyp otursak, olar dyňzap gelen duýgularyna bäs gelebilmän aglaşyp başlan ekenler...

Men ençe-ençe şeýle wakalaryň şaýady bolamsoň, käte «Atajan özünde beýik fizigi, beýik aýdymçyny, suratkeşi öldüren bolaýmasyn?» diýen oýlara batýaryn hem «Ýok, Atajan aýdymçynyň-da, aýdyjy rawynyň-da, suratkeşiň-de zehinini poeziýasyna siňdirdi. Ol tamam jümle-jahanyň poeziýasyna gulluk etdi. Onuň köptaraply zehini, çuňňur oý-pikiri Atajany aşa duýgur, syzgyr, sähelçe zady ýaralanyp duran näzik ýürekli eýledi. Atajan elem, dilem, kalbam açyk şahyrdy. Ýagyşlar şowhun bilen onuň kalbyna ýagýardy, älemgoşarlar onuň gursagyna öwüşginini çäýyp heýjana getirýärdi. Elbetde ýuka ýürek, näzik duýgular şahyryň beýik şahyrlygynyň belent şaýadydy, ýöne eziz ýürek bilen, sowutsyz ýürek bilen ýaşamak weli kyn-da...

Gamlanma,
Gün nuruna
Gül ömrüni eýlesin.
Gün doganda gamlanan,
Gün batanda neýlesin?!...

... Şu Aý, şu suw gözüm açyp görenim,
Şu ýyldyzlar nurun çäýýar sözlerme.
Şonuň üçin awap ýanýar ýüregim,
Şonuň üçin ýaş çäýýlýar gözlerme...

Ýa-da ol «Kebelek» atly goşgusynda:

Jan jesetden çykdy kebelek bolup,
Gitdi gülli sähra ganat ýaýyp ol...

... Tutdy ony selme ýygýan oglanjyk,
Dünđerip asman deý mawy jamyny.
Goýber jigim, bir pahyryň jany ol,
Aljak bolma öň alynan janyny.

Bir gezek duşanymyzda Atajan ýokarky «Kebelek» goşgusyny okap berip:

– Ynha, adamzat ýaşayşynyň timsaly şüý! Ullakan gulplaryň kiçijik açary bolşy ýaly, dünýä, älemlere akyl ýetirmegiň ähli timsallary zeminde bar. Soňky

döwürlerde altyburçlyk nyşan ýurdumyzyň nusgawy emblemalarynyň birine öwrülendir. Ol altyburçluk türkmen haly göllerinden alyndy. Planetalary we olaryň ýerleşişiniň hereketiniň dört sany beýik kanuny açan I.Kepler atly beýik nemes alymy älemde planetalaryň, ýyldyzlaryň ýerleşişini düşündirende şu alty burçlukdan ugur alýar: garlar altyburçluk bolup ýagýar, günebakaryň öýjükleri, naryň içindäki çigitleriniň ýerleşiş tertibi hem şeýledir. Ol älemde ýyldyzlaryň ýerleşişini günebakaryň çigitleriniň öýjükleriniň... ýerleşiş ýalydyr diýen ylmy gipotezany öňe sürdi. Onsoň oturyp-oturyp gadymy ata-babalarymyzyň nähili dana bolandygyna haýranlar galýarsyň – diýipdi. – Biziň ýaşap ýören dünýämiz ýekeje, Günümüz, aýymyz, ömrümüz ýekeje! Gün gündizine görünýän ýeke-täk ýyldyz!

Hany gijelerine asmana bir seret: milliard-milliard ýyldyzlar galaktikasy, ulgamy mawyja, gökje gözlerini gyrpyldadyp, sessiz çawuş çakyp özüne bendiwan edýär. Eýse Hudaýym olary çölde kerwen çekip barýan kerwenbaşy ugur alsyn diýip ýa çopan howanyň öwzaýyny bilsin diýip, ýa şahyrlar magşugyna şol ýyldyzlary gül kimin alyp bersinler diýip ýaradanmydyr?!.. Biz olara perwana bolup, kebelek bolup gitmeli bolsak bildiňmi?

Atajan Annaberdýew zandy şahyrdy, ol goşgy ýazanda-da, aýdym aýdanynda-da, ýaýandalyk-göýendelik edeninde-de, ýaşanda-da şahyrdy. Sözüň gudratyna, keramatyna halys ýüreginden ynanýan, uýýan şahyrdy. Ol bir gezek:

– Her bir gowy şahyr kompozitordyr, nakgaşdyr. Her ajaýyp goşgy özüniň sazy bilen dünýä inýär, guşuň ganaty bilen dogulyşy ýaly... Kompozitor gowy goşgularyň sazyny agtarmaly, ýöne olar köplenç tersine edýär, özleri saz tapyp şoňa-da şygry ýazdyrýar... – diýip, ol Gurbannazardan bir goşgy okap berdi. Ýeri gelende aýtsak ýagşy, Atajanyň ýatkeşlik ukyby görlerden däl. Ol Magtymgulynyň, Mollanepesiniň, Seýdiniň, Keminäniň bagşylar tarapyndan aýdylýan aýdymalarynyň aglabasyny, Kerim Gurbanepesowyň poemalarynyň birnäçesini, Gurbannazar Ezizowyň, Halyl Kulyýewiň, Italmaz Nuryýewiň, ýene birnäçe şahyrlaryň onlarça-ýüzlerçe gowy goşgularyny ýatdan bilýärdi.

Atajan bagşyçylyk-aýdymçylyk edip toýlara gideninde baý adam bolup bilerdi, emma ol poeziýany, şahyrlygy saýlady. Sebäbi onuň baýlyk hakyndaky düşüňjesi başgady, ol her bir täze tapan pikirine, meňzetmesine, duýgusyna, kapiýasyna, her bir täze ýazan goşgusyna ýürekden begenýärdi. Edil kömelek tapan adamyň begenişi ýaly. Kömelek duzlap iýeniňde ýekeje lukma, emma ony tapanyňda nähili begenýärsiň, sebäbi ol ýazyň ruhy, sebäbi ol ýazyň gözelligi, gudraty! Atajan her tapan pikirini, her goşgusyny okan okyjynyň ýüregi gobsunar, ruhy galkynar ýaly arman-ýadaman işleýärdi, sünnäleýärdi... Atajanyň kitaplaryny okan okyjyň onuň filosof şahyrdygyna göz ýetirer!

Şahyryň durmuşdaky ýaragy, iş guraly – ýüregi, onuň eýelemek isleýän beýikligi-de ynsan ýürekleri. Ýürekden çykan duýgy ýürege barýar, ýürekden çykan mähir ýürekleri ýyladýar! Akyldarlar, filosoflar beýnisi bilen pikirlense,

şahyrlar ýüregi bilen pikirlenýär. Ýürekden çykan pikirler ýürekleri heýjana salýar, beýniden çykan pikirler bolsa, beýnä, aforizmler kitabyna girýär.

Lezzeti bar kalba ýakyn sözleri
Saýlaşdyryp,
sazlaşdyryp ýörmegiň.
Belki, bular iň ýakymly täridir,
Birahat ýüregi köşeşdirmegiň.

«Dostlaryma» goşgusynda:

Şatlanyň aç-açan,
Söýüň aç-açan, gussaňyzy külterlemäň, çözmäň.
Hem siz keýpi, şatlygňyzy hiç haçan
Özgeleriň hasratyndan gözlemäň...

Atajan sözüň doga ýaly, sena ýaly gudratlydygyna, yşk ýaly heserlidigine ýürekden ynanyp, gursagyndaky zehin oduny ýakyp, her bir söze, jümlä zergärleriň kümüşe zer çayyşy ýaly yşkyny çayýardy, şonuň üçinem onuň bugdaýly meýdanlar, boz topraklar hakdaky goşgularyny okasaň, tamdyrdan çykan çöregiň meýmirediji ysy burnuňa ursa, miweli, bakjaly meýdanlaryň gözelligini wasp edýän goşgularyny okasaň, pazyllarda ýaşyl biýaradan jyklap ýata sary gawunlaryň ysy kükeýär.

Atajan gyssanman sünnä işlese-de, gaty köp goşgulary, poemalary bize serpaý galdyrdy. Onuň Watan, ene toprak, diýar hakyndaky göçgünli goşgularynyň özi bir tom boljak, pelsepewi filosofik goşgularynyň özi ýeke bir tom boljak, gamgyn, gussaly söýgüsi hakdaky goşgulary bir tom boljak... Emma gynansak-da, Garaşsyzlyk ýyllaryna çenli Atajan ýaly goşgularyny gazetde çykardyp bilmän kösenen şahyr ýokdur. Ol tomluklary çykmaga mynasyp şahyrdy, ýöne gynansak-da, halypasy Gurbannazar ýaly iki sany çelpek deý kitapça bilen oňmaly boldy. Herhal ol giň göwrümlilik bilen:

– Şu günki goşgulary ýazýan şahyrlar goý, şu gün çykardyp ýetişsin, ölmejek, jahanda galjak goşgulary haçan çykardanynda-da bolýar – diýip, özüne teselli bererdi. Garaşsyzlyk ýyllary ýurdumyz galkynyp, metbugat serişdeleriniň köpelip, edebiýata, çeper söze gadyr goýlan zamany Atajan has öndümlü işledi, toplum-toplum goşgularyny okyjylara ýetirdi, aýratynam çagalar hakynda örän köp ýazdy, çagalara peşgeş berdi.

Toprak eklär, sen topragy ekleseň:
Ýöne ol özünde bar zadyn berýär,
Sen özüňe gerek zady ekmeleş...

... Adamy bezeýän oý-hyýalydyr:
Öz bilýän zadyňy öwretmän gitmek,
Halypaňy gizläp giden ýalydyr...

Dünýäde beýik-beýik filosoflar gaty köp!
Dünýäde köp ýazan ajaýyp şahyrlar gaty köp!

Emma her bir goşgusyna ýürejigini, mähir-muhapbetini, uçganaklap duran şatlygyny, mylaýym gussasyny goýan şahyrlar bolsa beýle kän däl. Atajan söýgi goşgularynyň ruhy, jany-jigeri gussadan ybarat, ýöne «ol gussalar çişligiň tüssesi ýaly ezizdir, heýjana getirijidir, çünki ol gussalarda ýanýan şahyr ýüreginiň tüssesi bardyr» diýmegi halardy...

Öz ornuň tap, ilden janyň aýama,
Eger telpek bolsaň, başda götärler,
Köwüş bolsaň geýilersiň aýaga.

Şahyr Atajan Annaberdi edebiýat meýdanynda uzak bolmadyk ömründe öz etmeli işini etdi, döretmeli eserlerini döretti. Öz döwründe ony edebi tankyt, edebiýatçylar gazanan belentligine götermese-de, Atajan özüniň näderejededäki şahyrdygyny, ýüzlerçe pikiriniň, onlarça-onlarça goşgularynyň ölmän ýaşajakdygyny bilýärdi. Men şu makalamy ýazyp otyrkam öz ýanymdan «Men şu makalany Atajan aýatda aman çagam ýazyp bilerdim ahyry, näme üçin dostlar hakyndaky yssy sözleri mydama öleninden soň aýdýarys» diýip pikir etdim. Aýdyp bilerdim, ýöne Atajan oňa mätäç däl, ol özüniň ajaýyp şahyrdygyny bilýärdi, meniň, şahyr dostlarynyň, Kerim Gurbannepesow ýaly, Gurbannazar ýaly beýik, läheň şahyrlaryň özüni ykrar edendigini bilýärdi. Atajan ýene bir zady – ýaramaz, gowşak şahyrlaryň bir kitap ýazyp, özi hakda otuz iki öwgüli makala ýazandygyny, edebiýata girip bilmese-de, mekdepde okadylýan edebiýat kitaplaryna girjek bolup gözden düşüşlerinem bilýärdi.

Atajan edebiýata girmegiň ýalňyz ýolunyň – ynsan ýüregine girip, tämiz hem sarç duýgularyňy, ojar közi ýaly lowurdap duran pähim-paýhasyňy, mähir-muhapbetiňi, söýgiňi bagyş etmelidigini, Bagtyň-da, Beýikligiň-de, Bakylygyň-da ynsan ýüregindedigine çuňňur ynanýardy, şol ynamyna-da бүтін ömrüne ygrarly gulluk etdi.

Pes pälli, kiçi göwünli Atajan «Pygamber boljak bolupdam, Bedbagt şahyr boldum zordan» diýse-de ol ajaýyp şahyr bolup bilipdi, okyjylaryň söýgüsine mynasyp bolmagyň hötdesinden gelipdi...

Atajan jahandan ir gaýtdy, emma onuň poeziýasy biz bilen ýaşap ýör, onuň kitapçalarynyň daşyny ýañadan jiltläp ýaş şahyrlar elden goýman okap, öwrenip ýör. Munuň özi şahyryň bagty ahyry.

Şahyr ýene sähra tarap ýöneler
Düşünmän söýginiň nämedigine.

Murty taban ýetginjege nāz eden
Gözel söýer ony,
 ýaş şahyr bolsa,
Söýgi hakda goşgy ýazar täzeden,
Ýene ýagyş ýagar, çakar ýyldyrym,
Gök gürläp,
 äleme ýaýrar çakylyk.
Eziz Watan!
Bize miýesser etsin
Diňe baş gün döwran,
 saňa *bakylyk*!

Nobatguly REJEBOW,
şahyr.

GÖWÜN

Dördünji klasyň okuwçysy Baýmyrady çeper höwesjeňleriň toparyna kabul etmediler. Seçilişik bolanda diňläp gördüler-de: «Buw-w, bu sesiň bilen seni ilň öňüne çykaryp aýdym aýtdyryp bolmaz» diýdiler. Baýmyrat muny öler ýaly gaty gördi. Gyssanjyna baryp kakasyna arz etdi. «Menem aýdym aýtjak!» diýdi. Näme üçin almadyklarynam aýtdy. Kolhozyň saraýynda ýükçi bolup işleýän Agaly çagasynyň dolup-daşyp durşuna dözmän, agşamaralar ýüzüni garaňka tutup aýdym mugallymynyň öýüne bardy. «Şeýle-şeýle» diýip näme üçin gelendigini düşündirdi. «Aňrujy bor ýaly bolsa aýtdyryň, boýnuny burup otyr, çaga gaty höwes edýä» diýdi. Aýdym mugallymy şunça düşündirjek bolsa-da, Agaly bir tutan ýerini tutdy oturdy. Mugallym birmeýdan böwrüni diňläp oturdy-da, çykalga tapan ýaly «ziňk» edip Agala seretdi.

- I-i... Horda duruzaýaly-la şony bolmasa!
- Horda durulsa nirde durulýa? – diýip, Agaly mugallymyň özüne sorag berdi.
- Neme-dä, köpçüligiň arasynda durup aýdybermeli-dä.
- Aýdym aýtmaly dämi özi?
- Hawwa-la,
- Bor şol. Bir ýerde durup aýtsa bor.
- Ertir sapakdan soi gaýtalamagymyz bardyr, baraýsyn, şonda-da bir synap göreli hany.

Ertesi Baýmyrady horuň in yzky hatarynda oturgyjyň üstünde duruzdylar. Ýaňy bir aýdyma başladylar welin aýdym mugallymy Baýmyrada elini serip «uwlaberdi».

- Goýaweri, goýaweri! Düş! Düş jigim, düş! Bütün hory bulaşdyrýaň. Seňki boljak дәl. Sesiň düýbünden bolanok. Düş, düş!

Baýmyradyň bokurdagy doldy. «Nämesi bolanokmyş şunuň? Hä? Nämüçin bolmyýamyşyn?» diýip gygyryberesi geldi. Emma ýekeje agyzam gepläp bilmedi. Burnuny sallap barşyna özüniň «hatardan» çykarylanyňa öler ýaly namys etdi. Öýe baransoňam iýip-içip ugry bolmady.

- Neneň, bu gün aýdym aýtdyrdylarmy? – diýip, kakasy işden gelşi ýaly sorady.

Baýmyrat aşak bakyp oturşyna sesini çykarman keçäni dyrmalady. Kakasy soragyny gaýtalansoň: «juk» etdi-de, burunjygyny çekdi. Çygjaran gözlerini galdyryp, kakasynyň ýüzüne mölerildi. Agalynyňam barja keýpi gaçdy. Ynjap gürlledi.

- Nämüçin aýtdyrmadylar?

Baýmyrat eginlerini gysdy. Gepiniň tutulmandygy üçin Agalam aýdym mugallymyndan kinedar boldy. Öz ýanyndan öýkeledi.

- Ertir direktiriň ýanyna baraýaryn oglum men. Gatam aýtdyrlar. Näme aýtdyрман. Sen nä bi höküwmediň adamy dämi?

Baýmyrat tisgine-tisgine sowuk demini aldy.

Agaly ertir şähre ýüke gitdi-de, mekdebe gijara, direktor gaýtjak bolup durka bardy. Ýagdaýyny aýtdy. «Gaýrat ediň, çagaň göwni galmasyn» diýdi. Direktor aýdym mugallymyny ýanyna çagyryp, Agalynyň näme üçin gelendigini gysgajyk düşündirdi. «Bilýän, bilýän» diýip, mugallym görgüli elewraberdi. – Hiç bolanok, ýoldaş direktor. Öňki agşam Agala boýunam boldum welin, hiç bor ýaly dal. — Ol aşak bakyp sesini ýuwaşatdy. – Çagada-da beýle zoňtar ses bor eken-ow. – Soň ýene ellerini ýaýdy. «Men-ä nätjegimi bilemok».

Agaly zol-zol «Gaýrat ediň-de, bir ýagdaýyny tapyň, ýogsam çaga gaty gyýylýa» diýip duransoň, direktoram aýdym mugallymyna ýalbaryp başlady. Olaryň ikisem gara çynlary bilen bu çykgynsyz ýagdaýdan çykalga gözlediler.

- Nemetsek näderkä?! – diýip, aýdym mugallymy ýerinden turdy. Möhüm bir uly işi çözüň ýaly iki ýana gezmeledi. Oturanlaryň hersiniň yüzüne bir seredip az-kem durdy-da, ýene öňküje ýerine geçip oturdy. İçine ýel sordy. Şol ýeliň kükreginden çykaryna mähetdel «hm-m» edip söze başlady. — Şeýdäýmesek, men-ä başga näme etjegimizi bilemok. Halys höwes edýän bolsa, näme, dursun horda, ýöne sesini çykarman dursun. Uluraklaryň ýanynda, yzky hatarda duruzarys welin, kän bir görünibem durmaz.

Agalynyň yüzüne seredişdiler. Ol aşak bakyp oturyşyna çalaja seslendi:

- Bolýa-da onda, men şeý diýipjik aýdaýyn oňa.

Agaly agşam öýüne baranda Baýmyrat ýaňy ýerine geçen ekeni. Kakasy içeri girenden ol boýunjygyny galdyrdy. Gözüni tegeläp onuň bir zat diýerine garaşdy. Agaly pejiň gapdalyna çökdi-de, ädigini çykardy. Dolagyny aýryp, ädiginiň içine sokuşdyryp otyrka direktoryň ýanyna barşyny ogluna birin-birin howlukman gürrüň berdi.

- Şol hor diýilýäninde duraýsyn diýdiler. Ýöne sesini çykarmasyn diýdiler. Onam ýöne men bolamsoň yüzümden geçip bilmän diýäydiler öýdýän. Al-aýt, ala-böle seň sesiň köpçülige bolman durşuny. – Agaly böwrüni diňledi. – Sen kakam pahyra çekensiň. Şo bendäňem bokurdagy jäheksizdi. Gürlände arslan arlan ýaly «gübür-gübür», sesinden

goňşular arkaýyn ýatybilmezdiler. Atam pahyr-a asyl gadym wagtlar obanyň jarçysy ekeni. Üh-he! Ertir baraý onda sen arkaýyn.

Baýmyrat bu habara diýseň gynandy. Dodagyny kemşerdip dişini gysdy. Kemsinendigini kakasyna-da bildirmejek bolup, ýorganyny ýüzüne çekdi. Kakasy çäýyny içip boluberende bir zat ýadyna düşen ýaly usullyk bilen ýüzüni açdy. Gara der bolan maňlaýyny aýasy bilen süpürdi. Başdakysy ýaly boýnuny galdyrdy-da, ýuwaşja, basyk, ýadaw sesi bilen;

- Kaka-a! – diýdi. Peje bakyp çäýynyň iň soňuny käsesine sarkyryp oturan kakasynyň özüne tarap gaňrylanyny görensoň bolsa daljygyp birnäçe gezek ýuwdundy. Has naýynjar gepledi. – Agzyny gymyldatsaň bolýamyka?

Agaly birmeýdan dik depesine bakyp pikirlenip oturansoň çalaja gozgandy. Ardynjyrady. Oglunyň ýüzüne seredibilmän kesä bakyp jogap berdi.

- Bor-la. Näme bolman. Sesiňi çykarman nädeniňde nä.

Ogly üçin Agalynyň özem çaga ýaly kemsindi. Gynandy. Galan çäýyny iki owurtda içdi-de, düýbünü pejiň aşagyna serpip goýberdi.

Baýmyrat welin şondan soň birneme ynjalady. Sähel salymdan bolsa çuňňur uka gitdi. Uzak gije derçiräp, hezil edip ýatdy. Ertir deň-duşlary bilen bir hatarda durup, il deňinde «aýdym aýtjakdygy» üçin tüýs ýürekden begendi.

Juma HUDAÝGULY

LEGLEKLER

Leglekler uçup barýarmyşlar. Dilsiz-agyzsyz, sessiz-selemsiz ummanyň üstünden, onuň san-sajaksyz zire-zire tolkunlarynyň üstünden, umman üste abanan öýme ýaly ýukajyk dumanyň içinden geçip, peýwagtyna uçup barýarmyşlar. Olar uzak-uzak ýollary söküp ýadapdyrlar. Şonda-da olaryň boýunlaryny üzere getirip, öňe ümzük atyşlarynda, ganatlaryny takatly pelpelledip uçup baryşlarynda nadyllık duýulmaýarmyş.

Ýumşak hem ýakymly ýaşalgalaryny taşlap, wagtlaýyn gaýry ýurda sary barýarmyşlar...

Leglekler uçup barýarmyşlar. Uç-gyraksyz, düýpsüz, demsiz-düýtsüz ummanyň üstünden özleriniň dowamlaryny – agzy sary balalaryny arkalaryna mündürüp, sowuk kenardan maýyşgan kenara tarap gyslaga uçup barýarmyşlar...

Hataryň önüni çekip barýan garry leglek arkasyndaky balasyňa şeýle diýenmişin: “Balam, halys garradym, tapdan düşdüm, ganatlarym göwrämi zordan göterýär, indiki gyslaga çenli-hä halysam garraryn. Şonda sen meni kenaryň aldajy sowugynda تنها taşlaman, togsan dolup, ýere ýyly gidinçä, ýaşayan ýyly kenarymyza garşy alyp gidermiň?!”

Külmüjek dumanyň tukat hem ýürege düşgünç boşlugynda leglekler sürüsiniň serkesi garry leglek ganatlaryny haýal-haýaldan hereketlendirip, gama batypdyr. Leglekleriň hoşgylaw gykuwlamasy bolup, ummanyň özi ýaly ýowuz dymyşlyk aralaşypdyr. Birhaýukdan soň, çaga leglek jogap gaýtarypdyr: – Şonda... – ol tolgunmakdan sandyrapdyr, peltekläpdirem – şonda... meniň öz... öz... –ýuwduňpdyr – öz çagalarymam bolar ahyryn...

Garry leglek uzak ýoluň ýadawlygynyň, garrylygyň basmarlaýan gamyny unudyp, şeýlebir uçanmyşyn, şeýlebir uçanmyşyn. Onuň ganatlaryna kuwwat, hyruç, gözlerine röwşen inenmişin. Leglegiň kütelişen, dumany salgym ýaly görkezýän gözlerinden gözyaşlar üzülip-üzülip deňze paýranmyşyn. Öz ujypsyz paýhasynyň aňsryşyna görä, deňiz onuň gubarlan didesine ata-babalarynyň, öten-geçenleriniň, ýedi ymmatynyň begenç gözyaşlary bilen purepürlenen ýaly bolup görnүpdir.

Garry leglek şu sowala balasynyň berjek jogabyndan gorkuşy ýaly, ezraýyldanam eýmenmeýändigini hakydasynda aýlap, şatlanyp uçanmyşyn. Leglekler uçup barýarmyşlar...

Gurbandurdy ORAZOW

IKINJI GÖÇÜM

Tahýamy alyp daş çykanymda, atyzymyzdaky kakam gidenden soň sowuk uran üzüme gözüm düşdi. “Bu ýagdaýy kakama ýetirmelimi, dälmi” diýen düşüňjäni akylymdan geçirip durkam, “Şu wagt onuň ne üzümi bilen, ne onuň gurany bilen işi bardyr. Ol diňe sekimiziň üstüni örten üzümiň astynda geçen ýatlamalar bilen gümradyr” diýip, içimi hümetdim. Indi baky bolan kakam şol ýatlamalaryň hasabynyň astyndan çykjak bolup ýatandyr.

Uly ýola ýetmänkäm, on sekizime çenli kakam bilen başdan geçiren gyzykly-gyzyksyz, ajyly-süýjüli günleri ýatlap ýöredim. Ýadyma bolsa şol kişmiş üzümiň örtýän sekimizde kakam bilen oýnalýan şaşkadyr-küştler köp düşýär. Gök çay bilen keýpini kökleýän wagtyna gabatlap, ýanyna küşti goltugymda gujaklap barsam, göni näme diýjek bolýanymy aňýardy. Onsoň aklary maňa berip, garalary özüne alyp, çöpleri ýerine ýerleşdirmäge başlaýardy...

Uly ýola çykypdyryn. Elimi galdyryp ýetişmänkäm, aňyrdan gelýän maşynyň özi durdy:

- Salamaleýk!
- Aleýksalam!
- Agam, Tagta ýola.
- Gitdik!

Ady soň Görogly diýip üýtgedilen bolsa-da, adamlaryň dilinde köne ady entägem dolanyp ýör. Görogly etrabyndaky Ysmamyt Ata gonamçylygy bärden uzagrakdy. Onuň üçin ilki Tagta ýola, ol ýerdenem gonamçylyga tarap ulag çalyşmalydy. Ýerlileň dilinde Ysmamyt Ata diýilse-de, gonam başynyň hakyky ady Ism-i-Mahmytdy. Şol gonamçylygyň ileri ýüzünde öwülüýä diýlip tanalýan Ism-i Mahmydyň mazary hem bardy.

- Oglum, Tagta barýaňmy?
- Howwa, nesip boldugyndan gitmekçi öz-ä.
- Tüweleme, oba-garamy?
- Dädemi görüp gaýtjak.

Şähdaçyk ýaşuly sürüji gürlemegi halaýan eken. Meni kakamyň ýatlamalaryndan alyp çykdy. Menem dymma däl welin, şu wagt barýan ýerim sussumy basan ýaly agraslaşypdyryn. Sürüjiniň şo-ol meni gepledesi geldi durdy.

- Tüweleme, dădeň şol ýerde ýaşaýarmy?
- Ýak ýaşuly, ol gaýdyş boldy. Üstüne barýan.

Saçyna ak giren elli ýaşdan aňryny görkezýän sürüjiniň özüniňem iru-giç gitmelidigi ýadyna düşdimi nämemi, biraz dymdy. Ümsümligi uzaga çekmedi:

- Yzy ýarasyn oglum. Ýaşy näçedi?
- Altmyş sekizdi. Ýöne ýaşyň dahylam ýok-da, her kim öläýjek ýaşda. Hany bir baryp gaýdaýyn, aýat-töwir okaýyn.

Tagtaň ulagyna münüp, ýene-de ýola rowana bolduk. Kiçi wagtymda ol ýere, nämüçindir, ejem meni köplenç ýasa alyp gidýärdi. Ýaşym ulalsa-da, haçan Tagta ýola düşsem, ýene-de ýas barmyka diýen pikir häli-şindi kellämde at çapyp ýör. Bir jaýda aglaşýan aýallar, daşarda kelleleri telpekli aşak bakyşyp duran erkekler, uzagrak burçda-da men durun olara seredip. Şäherde önüp-össem-de, elbetde, ata ojagyna gidilýärdi. Ýöne adaty gidilşik ýa az boldy, ýa-da mende hiç hili täsir galdyrmady...

- Oglum, öwrendiňmi ikinji göçümi?
- Hâzir, azajyk garaş, daş edýen. Ýöne soň öýkelemek ýok.

Kakam bu sözlerime ýylgyryp goýdy. Ol şaşka oýnanymyzda her gezek meni utýardy. “Utulan göreşden doýmaz” diýleni, menem: “Şu gezek hökman utaryn. Hany ýene oýnaly!” diýip, täzedden başladardym. Ol her gezegem: “Ikinji göçümi bilmesen, utularsyn!” diýýädi. Ah, şol ikinji göçüm...

Men şaşkada üçünji-dördünji göçümlerem bilýärdim. Küşt oýnanymyzda hem mundan kem däl. Ýöne şu kakamnyň agzaýan arzyly ikinji göçüminiň arkasynda nämäň ýatandygyna şol wagtlar ýalňyş düşünipdirin.

- Hany onda, düz!

Kakamdan bu sözi eşitmek diýsen begendirijidi. Ol muny keýpiniň çag wagty hemem maňa bir zat öwredesi gelen mahaly dile getirerdi. Utaryn öýdüp garalary saýlardym şeýle pursatlar.

Ynha-da, kakamnyň çagalyk bilen ýaşlyk döwrüniň geçen Tagta etraby. Indi kakam has köp ýadyma düşüp ugrady. Ol nämüçin şähre göçmäge mejbur bolduka? Ejem aýtmyşlaýyn, yetmişinji ýyllaryň başlarynda welaýat gazetinde makala çykardypdyr. “Ýagyş ýagsa, köçelerde ýörär ýaly däl, palçyklar dyzyňa ýetýär...”. Elbetde, onsoň

göçmeseňem göçürerler. “Bar, beýle bolsa şäherde ýaşa!” diýendirler-dä. Iki çagasyny alyp gaýdyberipdirler şähre. Aslynda, gowam bolupdyr şähre gelenleri.

Şäherde mugallym bolup işlese-de, gapdalyndan makala-da ýazypdyr. Çagalarynyň birinden-biriniň žurnalist bolmagyny arzuw ede-edde, ahyry birini şol ugur boýunça daşary ýurda goýberse-de, ol žurnalist bolup işlemedi. Kakam ýa žurnalistikaň asyl manysyny düşündirip bilmedi ýa-da şol käri söýdürip bilmedi. Pensiýa çykandan soňam ýazmagyny goýmady.

Ýöne kakam şäheriň üç gatly jaýynyň ikinji gatyndan öý edinse-de, atyz edinmegem ahmal etmändir. Kiçeňräk atyzymyz, sekimiz, üzümimiz hemem towuk ketegimiz bardy. Towuk sakladyk, Gurbanlyk üçin alnan goýunam şol ýerde daňypdyk. Belkem kakamyň horazyň sesine oýanasy gelendir. Bu-da biziň şäheriň içindäki kiçijik obamyzdy. Kakam, öz kakasy ýaly sekiniň üstünde kölegelemegi arzuw edendir-dä. Ýöne soňa baka “Horazsyzam daňlaryň atýandygyna” şaýat boldyk...

Gonamçylygyň bir ujundan girip, “bütün dünýäň ümsümligini gujaklap ýatan” kakamyň guburyňa ýöneldim welin, uzakdan biri meni gördi-de, maňa tarap höküdikledi. Gaharymyň gelendigini aňşyrmady-da, köne tanyş ýaly salam berip, ýaňja ýeten kakamyň mazarynyň başynda oturyp okamaga başlady.

Käbir sözlerinden çen tutsaň Elhamy okaýardy. Ony gutardy-da, Kulhuwallany tutdurup ugrady. Bul iki süräni menem ýatdan bilemsoň, müjewiriň okaýşyna Kulhuwallany okaýandyrar oýtmeýäň. Dogry, oba adamy, bu ýere geleni-geçeni ugradyp, çöregini gazanýan eşikleri sal-sal müjewiriň, süreleriň hakyky okalşyny öwrenjek gümany ýokdur. “Diri lezzetden, öli aýatdan” doýmaz diýilýär welin, munuň bu okaýşy, ölenleriň ruhuna nä dereje melhemdi, bu bir tapmaça we şeýle-de galar öýdýän.

Bilýänjesini okap bolan orta ýaşdan agan müjewir, hantama gözler bilen maňa seretdi. Menem ýalňyş däbe eýerip, onuň bu temasyny puja çykarman, öňüne üç-baş manat okladym. Belki ol eşiklerimden şäherlidigimi aňşaryp, pullujadyr öýdendir-dä. Soň ýene bir-zatlar okaşdyrды-da:

– Ýene okaýynmy? - diýip sorady.

– Ýok sag bol, özümem okaýyn indi. Arkaýyn işiň bilen boluber!

“Ynha, ikiçäk galdyk, papa! Ne sen meni eşidýäň, ne men seni. Men saňa ne dāde diýdim, ne-de kaka. Orşalap “papa” diýdim. Sen muňa garşam bolup durmadyň. Ýöne, ynan, şol “Dāde” ýa “Kaka” diýýenlerden birjigem kem söýemakdym seni. Indi bularyň haýsyny ulanaňda näme, barybir sen ýok, menem seni göremaak. Seň ikinji göçümiňem ýatlama öwrüldi, üzümüňem. Asyl şol sekide haçan soňky gezek çay içenimem ýat bolup

gidipdir. Seniň halyň niçik? Hasap-hesip nähili gidýär? Her gije ýatdan çykarman okajak bolýen Fatyham em bolýemi? Jogap hökman däl, düşüme girip, käte özüňi görkezip durmagyňam ýeterlik. Barybir indi senden öwrenip biljek zadym bolmaz. Ýa-da maňa öwredip ýetişmedik zatlaryň barysy şol ikinji göçümiňde jemlenendir?!

Ine seň başujyňda durun. Özümem göýä žurnalist. Her näçe “Ata kesbi ogla halal!” diýýenlerini göwnemesemem, görüp ýetişmeseňem, žurnalist bolanyma seniň ýeriňe-de begendim. Döredijilik bilenem meşgullanýen. Gazet-žurnallarda adym çykýe. Ýöne sen ýok, bulary göreňak. Ýeke özüm geldim şulary saňa aýtmak üçin. Bilmesin hiç kim gelenimi, ýene bir zat aýdaýyn, sen gidensoň üzümem gurady.

Türkmençilikde mazaryň başynda gürläp durmagam gowy däl. Ah, türkmençilik. Suwjarmajak bolup dirikäň ene-ataňa: “Söýýen” diýibem bolanak. Erkek bolup beýle diýip ýörmek gelşiksiz ekeni. Ýöne hiç, ynha-da men, ine-de sen. Öz eneň-ataň arasynda ýatyrşyň. Maňa ýerem galmady, körpe ogluňa ýanyňdan ýerem goýmansyň, iň bolmanda bakylyga gidenimizden soň bile ýatar ýaly. Gör-ä, sen ikinji göçümiň aladasyny öňünden edipsiň, hamala. Şol wagtlar göçümiň nähili edilmeligini bilemakdym. Häzirem giç diýersiň welin, gijem däl, irem. Ýöne nämüçin şol günler öwretmediň maňa hakyky ikinji göçümi? Durmuşyň küşt däldigini? Nämäň nämedigini?

Sen indi rahat ýat! Allatagala seň derdiňi ýeňletsin! Bizem dirikäk seni ýatlap durarys. Çagalarymyza tanadarys. Sen dirikäň ogul-gyzlaryň beren jebir-jepasyndan ýadamadyň. Ep-esli çagalary kemala getirdiň, azar baryny çekdiň. Indi bir rahat ýat. Adam oglunyň ýalňyşmeni ýok, ýalňyşlygymyzam boldy, ýaşlyk edişimizem. Sen öňkiň ýaly ýene-de geçirimlik et! Menem bagyşla. Sebäbi seniň göçen şol gijäň ýanynda diňe men bardym. Dodaklaryňy ölläp, saňa kelemäni aýtdyrjak bolupdym. Senem gaýtalajak ýalydyň göýä. Şol agyr halyňda wagtyňam umydym bardy. Şol gije men irkilipdirin, a sen bolsa, sen bolsa eýýäm amanadyňy tabşyrypsyň, aýtman-etmän. Meniň elimden näme gelerdi. Ezraýyl janyňy almaga gelen mahaly, gapdalyňda oturan esger ogluňa-da, iň körpe ogluň maňa-da nazaryny dikip: “Seňem wagtyň geler” diýip gidendir. Ol ýöne seniň janyňy alyp gitdi, bize bolsa yzyňda galan gözýaşlar goýup gitdi. Soňam näme, ýetimlik galdy.

Ýöne sen alada etme, öwredip ýetişmedikleriňi öwrendim. Men şol ikinji göçümi göçdüm papa, bireýýäm göçdüm, ýalňyş bolsa-da göçdüm...”

Seýran OTUZOW

Kömek KULYYEW

Öz ýanyndan bireýýäm ýigit çyksa-da, entek oglanlyk höwesinden el üzmedik Andreý, demirýolçy ýoldaşlary üçin azyk-suwluga barýarka, bir maýyp guşy kowalap, «Şundan aňyrsy — ölümdir!» diýlen ýerlere nädip aralaşanyňam aňşyrman galdy. Kä towsaklap, kä pysyrdap, käte-de uçan bolup, iküç ädim önünden gaçýan guşuň, maýybam däl — müjribem, Garagumda adybelli çopanaldardygyny bu ors oglan näbilsin!

Ynha, bir görse, şol «ölüm meýdanynyň» orruk ortasynda, tükeniksiz alaňlaryň arasynda dur.

Andreý, ýüregi ýarylan ýaly bolup, yza tarap ylgady. Özünüň bellik üçin şahajygyny döwüp gaýdan çetisini gözledi. Emma, bu ölüm meýdanyndaky sazak-çetileriň her ikiden biriniň şahalary döwülgije, belliklije bolsa nätek...

...Üçülenji gündür, bu dünle çölün içinde azaşyp, eňkamy agan, iki dünýäsini deňlän Andreý, iki sany ullakan atýalmanyň hol garagörnümdäki ýeriň astyndan zompa çykyp, özüne tarap ylgap gaýdanyny göreňde, oturan yerinden bir gobsundy-da, bolmajagyny bilip, ýene çökäýdi, öz ýanyndanam «Wsýo...» diýip pysyrdady. Ýaňky atýalmanlar geläge-de, onuň önünde iki sany garaýagyzja oglanjyga öwrülende-de, düşnüksiz dilde bir zatlar jibirdeşenlerinde-de, ol geň galmady. Ýogsa näme, o dünýäde seniň bilen ene diliňde düşünişjek bolup, azara galyp oturan barmydyr?!

Iki oglanjygyň hersi Andreýiň bir goltugyna girip, idenekledip ugradylar:

— E-eý, orus tutduk! Bir orus tapdyg-eý! — diýip, ala-goh bolup baryşlaryna, ony eltip, ýeriň aşagyna dykdylar.

Andreý o taýda näçe wagt, nädip ýatanyny bilenok, gözünü açsa, daş-töweregi sakgally-sakgally, hersiniň kellesinde bir kiçiräk tokly oturdylan ýaly gaba telpekli adamlardan doly. «O-oý, türkmenler! — diýlen pikir Andreýiň beýnisinde türkmen bedewiniň ýyndamlygy bilen at salyp geçdi. — O dünýäde menden hasap sorajaklaryň bary türkmen eken-ow! Öňküleriň etmişine, gel-gel, indi men jogap bermeli boljag-ow...».

Ortada ot, töwerekde-de birtopar gara göz ýanyp dur. Oduň üstünde-hä gara gazan, onuň daşyndaky gara gözlerde-de gahar-gazap lasyrdap dur. Bu iki oduň önünde, orsam bolsaň, durar ýaly däl.

«Gazanlary gaty kiçi eken-le... Men muňa sygarmykam?».

Oturanlaryň biri gazanyň gapagyny galdyrdy-da, ondan okara bir zatlar guýup, ilki çemçe bilen özi dadyp görđi, soň üfleý-üfleý, çemçäni Andreýiň agzyna golaýlatdy.

Çorbanyň gyzgynydyr tagamy, ortadaky oduň göz awuşadyjy tüssesi Andreýi ýene bu ýalança gaýtaryp getirdi.

Birhaýukdan, törde oturan aksakgal ýaşuly:

— Baryň, Atany çagyryň! — diýip seslendi.

Ýerkümäniň girelgesine golaýrak oturan jahyllaryň biri şobada böküp turdy:
— Ata! Ata-haw! — diýip, atylp çykyp gitdi.

Ýaňky sözler Andreýiň gulagyna «Atu! Atu ýego!» diýlen görnüşde eşidildi. Ol töwerekdäkileriň orsça ýekeje agzam gürläp bilmejeklerini unudyp, öz ýanyndan ýene bir gezek «Wsýo...» diýdi. Asmandan aşak inýän girelgede ilki bir jübüt ädikli aýak bilen gynly egri gylyç, soňra-da bir pälwan göwre, iň soňda-da, dag tekesiniň şahlary ýaly burum-burum bolup duran ýogyn murt görnende bolsa, Andreý bir eliniň üç barmagyny maňlaýyna hem iki egnine galtaşdyryp, «Gospodi, pomiluý! Eto — kones!» diýdi. Alys ülkede ýeke-ýalňyz galan garyp ejesi bilen hyýalynda hoşlaşdy.

— Mergen, hany Ata? — diýip, ýaňky gelen murtlak pyýadadan soradylar. Mergen bolsa, äwmän, epeý ädip, boşlawrak ýere geçdi-de, gylyjyny önünde kese ýatyryp, aýbogdaşyny gurup, jaýlaşdy. Soňam, kese bakyp oturşyna:

— Geler! — diýdi.

Onuň käte göz gyýtagy bilen bir-ä ortadaky gazana, birem dulda asylgy hyrly tüpeňe tarap seredişi, wagtal-wagtal, önündäki gylyjyna el uzadyşy Andreýiň her gezek gözüne dürtülýärdi. Onsoň, o-da özi üçin haýsynyň ýeňilräk, aňsadrak boljagyny pikir etdi. «Äý, gowrup iýäyesler-ä ýok... Türkmenler adam iýýämiş diýib-ä eşidemzok... Ýaman etseler, atarlar ýa çaparlar...».

Şol wagt ýerkümäniň girelgesinde bir güpürdi, tozan turdy-da, Andreý bilen ýaşytdaşrak, boýdaşrak bir ýigdekçe salam berip, aşak indi.

— Ata, saglykmy? Hany, şo orsuň ýanragyna geç... Sen bularyň dilini aňlaýan bolmaly, hany, bir türkiläp ber şuňkyny!

— Äý, bor, Oraz aga!.. Bäý, munyňyz ýaman hor eken-läý!

— Sen näme, ony gowrup iýjekmidiň eýsem?! — diýip, oturanlaryň biri öz bogazyny syhap, gazana tarap baş atdy. Gülüşdiler.

Andreýiň ýene aşagyna suw gitdi.

— Soraber, Atam!

— Bor, Oraz aga! Soramak meň bilen...

...Ata bir gezek öz düýejigi bilen, täze gurulýan demir ýoluň golaýyndan geçip barýarka, saryýagyz, gözleri mawumtyl bir pyýada bilen atanlykda uçaşyp, tötänden tanyşdy.

— Eý, malaý! Adyň nime? — diýip, ýaňky sary pyýada özüne ýüzlenende, Ata geň galdy. «Beh, bularyň dili düşünmez ýaly bir kyn zadam däl eken-läý!»

— Adym Ata!

— Hä, Ata... Sin mindä odun kitir, min singä pul berim! Nu ço, ýakşı, malaý?!

Ata şondan soň öz düýejigi bilen ol ýere kân odun daşady. «Orsuň dilinem daş edip öwrenendiris!» diýip, onda-munda öwündem. «Orus tanşym» diýip ýöreniniň tatarlygyny ol soň bildem-de, gülki bolmakdan gorkup, «ors dili» hakda gaýdyp dil ýarmady. Ýöne, ynha, bu gün bu orsy tutup getirdiler-de, ýene Ata gerek boldy bulara...

Ata «Edişime serediň!» diýen manyda, ilki daş-töwerekdäkileriň ýüzlerine birläý seretdi. Soňam, ykjamlanyp, orsuň göm-gök bäbenegine tiňkesini dikdi-de:

— Ço! — diýdi.

Bu garaýagyz ýigdekçeden beýle söze garaşmadyk ors oylan az-kem geňirgendi:

— Niço!

Atanyň soraga gaty dogumly başlaýşy oturanlaryň göwnünden turan bolarly:

— Haý, berekella!

— Gördüňmi ediberşini?!

— Orsuň-a edil serpmeden gaýdan ýaly etdi...

Ata «Päsgel bermäň-ow!» diýen şekilde, ardynjyrazy. Töwerege ümsümlik aralaşdy. Hemmeler Atanyň ikinji zarbasyna garaşdylar. Ata-da uzak garaşdyrmady. Onuň sesi bu gezek öňküdenem zarply, dözümlü çykdy:

— E-eý, malaý! Ço-o?!

Bileräk işleýän tatarlarynyň häli-şindi ulanýan «malaý» sözi häzir Andreýiň gulagyna ene dili bolup eşidildi. Oýurgandy. «Adymy soraýan bolaýmasynlar?». Ol bir barmagyny öz gursagyna dürttdi:

— Malaý — Andreý!

— Ata, näme diýýä?

— «Endiridebirýäň-aý!» diýdi öýdýän — diýip, başga biri Ata derek jogap berdi. Munuň dilmaçlygyna gülşüp, «Sen bir otursan-aý!» diýdiler.

Daşyndakylaryň gülküsi, ýowuz ýüzlerdäki ýylgyryş Andreýi biraz ekezlendirdi. Nämä gülýänligini bilme-de, o-da çalaja ýylgyrdy. «Soraber!» diýen manyda Atanyň ýüzüne seretdi.

— A-how, şü biziň dilimize düşünýän bolaýmasyn, adamlar?!

Gapdaldan goşulanyň bu howsalasyna hiç kim ähmiýet bermedi.

— Ço?

Atanyň bu gezekki sowalyna «Sen nämä gülýäň?» diýen manyda düşünen Andreý egnini çala gysdy:

— Niço...

Oturanlaryň biri gobsundy:

— Ata, muň bärde näme işleýänini bir soramaly ekeniň ilki!

Ata bu uzyn sowaly ýene bir söze sygyrdy:

— Ço?

Andreý uludan demini aldy:

— Niço.

— Azaşyp gelipdir... — diýip, Ata özüçe düşündiriş berdi.

— Beh, bularyň dili gaty täsin eken-aý! Bar zady bir sözde aýdyp otyrlar.

— Äý, entegem bu orus türkirkä eken... Hany ol, bir gezek «Ço?» diýeňde, bar zady aňyp, aňyrsyna ýetip oturan oruslar bamy indi! — diýp, Ata hüňürdedi.

— Äý, sen howlugmanrak, gyssamanrak soraber! — diýip, Oraz aga maslahat berdi.

Türkmenleriň bary «Howwa-da, howwa!» bolşup, baş atyşdylar. Bu agzybir makullamany görüp, Andreý ýaňky gürlän ýaşulynyň ýüzüne ogrynça seretdi. Gojanyň nurana keşbine, çuw-ak sakgalyna, parahat äheňine Andreýiň syny oturdy. Bu ýaşuly oňa öz ejesiniň «Seniň ataň şeýle-şeýle adamdy» diýip berýän gürrüňlerini ýatlatdy. «Iň ululary, garry serdarlary şu bolaýsa gerek?!» diýip, Andreý öz ýanyndan çak etdi. Şonuň üçinem, ol Atanyň indiki «Ço-syna» jogap berende, Ata tarap däl-de, şol ýaşula ýüzlendi:

— Niço!

Ata-da muny aňdymy-nätdimi, bu taýda kimiň agzyna seretmelidigini bildirmek üçin, gapdal bilen Andreýiň ýüzünü dalady:

— Ço-o-o?!

— Hä, Atam, ýene birazajyk endiretseň-ä, alýaň muny! — diýip, töwrekden gylaw berdiler.

Şol wagt Mergenem, gylyjyny bir gapdalyna geçirip, ýeke dyzyna galdy:

— Äý, bir orus üçin munça takal okaşyp, gepi köpeldip oturmasaňyzlaň-aýt...

Andreý howpurganyp, ýene ýaňky ýaşulynyň ýüzüne seretdi:

— Andreý ničo...

Goja-da özünden arka-delalat gözlenilýänini aňan bolarly, ýüzüni aşak salyp oturşyna, belli bir adamf ýüzlenmän:

— Aý, orsam bolsa — dürsem bolsa, adam çagasydyr... — diýdi.

Eýýäm elini gylyjynyň baljagyna ýetiren Mergen birden ýaryldy:

— Oraz aga, seň ogullaň näme, eýsem, adam çagasy dälmi?! — diýip gygyrdy. — Üçüsinem it atan ýaly atyp gitdiler galaň içinde...

Gojanyň nurana ýüzi garört boldy. Ol ýaňky gürläne tarap gözlerini alardyp:

— Men entek dirikäm, meň ogullarymyň hun-ganyny soramak saňa galmandyr, Mergen!

— diýdi-de, özüne basalyk bermek üçin, biraz dymyp, soň ýene parahat äheňde gürlledi: — Bir azaşyp gelen biçaräni öldüreniň bilenem, hun alyndygy bolmaz, adamlar!

— Olar öz hunlaryny ölmänkä alyp gidendirler! — diýip, Oraz aga bilen ýaşydrak görüňän başga bir ýaşuly hemaýyn söz goşdy.

Bularyň arasyna bir agyr dawanyň düşenini, bu dawaň bir çetiniň özüne-de degýänini Andreý aňy däl-de, ýüregi bilen syzdy. Ol aljyraňňy halda, soragly nazaryny töweregine aýlady. Şonda, hálki murtlak pyýadanyň özüne tarap gezelip duran süýem barmagyny görüp, tisginip gitdi.

Oraz aganyň sözleri biraz badyny alsa-da, Mergen entek köşeşerli däl. Ol barmagyny çommaldyp, dilmaçsyz-zatsyz, Andreýiň göni özüne azym bilen ýüzlendi:

— Sen, orus, dogryňy aýt, uruşda bolduňmy — bolaňok?!

Ors oglanyň gepe düşünmänligini görübem, Mergen ilki öňündäki gylyjy, soňam dulda asylgy duran hyrlyny üm bilen görkezdi.

Bu ýowuz pyýadanyň ýüzünde Ezraýylyň tüýüni gören, onuň düşnüksiz sowalyndan ajal ysyny alan Andreý, gyssanjyna, bir Ata, bir Oraz aga tarap ýaltaklap, ellerini daldalady:

— Ničo, ničo... ÝA ničo!

— Ýok, bolmandyr... — diýip, Ata ýene dilmaçlygyna başlady. — «Bolamok» diýýä.

— Gögel-ä-row munyňyz entek! — diýip, gapdaldan biri gep atdy.

Şu göm-gök gözleri, maňlaýyna dökülip duran tyllaýy saçlary diýmeseň, bu ors oglanyň açyk ýüzi, birhili utanypmy-müýnürgäpmi, gözastyndan seredişi, birden tutulyp, birdenem ýylgyryşy, çalt-çalt gürläp, birdenem, «Biderek bir zat aýdýan bolaýmaýyn?!» diýýän ýaly, dypba dymşy Oraz aga onuň öz körpe ogly Kakajany ýatlatdy.

Adam ogullary heniz bigünä ýaşdaka, haýsy milletden, haýsy kabyladan bolsa-da, bir-birine birhili çalymdaş bolýarlar.

Goja hyrçyny dişläp, gözlerini ýumdy.

Şol gara günün öň ýanynda, Oraz aganyň üç ogludyr olaryň jan ýaly dosty Mergenň arasynda bolan gürrüňler ýene harabaçlygyň arasyndan çogup çykyp, bosgunlar ýaly, başly-barat, üzük-ýoluk, elem-ebtat bolşup, bäriligine çozuşyp gaýtdylar...

— Äý, dursana-how! Näm-aýt... Sen-how, samsyk, şu daşyňy alyp ýatan ýygna bir seret! Şuň öňünden barsaň gowumy ýa ýeňsesinden? Öňünden-ä, barmankaň, läşiňi kaklarlar. Ýeňsesinden gelseň welin, sen baş-üçüni kaklap ýetişersiň...

— Ýuwaş-ow, kakam eşidäýmesin... Sen näme, indi, galany taşlap gaçaly diýjek bolýaňmy, agam?

— Gaçaly diýemok, ýeňsä geçeli, guma siňeli, ýeňseden uraly diýjek bolýan... Bular guma bolmaz. Ikimiz welin, gumdan dökülip, ondan-mundan dökülip, şulary ýeke-ýekeden çöpläbem gutararys!

— Äý, Mergen, agam jan, anha, gumuň, anha-da ýeňsäň! Gaçýaňmy, geçýäňmi — öz işiň! Men-ä şu münläp «Gyrlyşaly!» diýip oturan ýigitleriň içinden ökje ogurlap, hiç ýerigem gitjek däl. Düşdünmi?

— Ýuwaş-how, kakam eşidäýmesin!

— Äý, zaňnarlar, men-ä şu galaň içinde boglup, gurbanlyga aýdylan ýaly, kellämi çukuryň gyrasyna goýup ýatjak däl-äý! Ýör, Hakberdi, ýör, Allaberdi, gitseňiz-ä!

— Öňi-soňy ölmeli bolsa, bir gün öň ýa soň, galada ýa gumda öldük — parhy näme? Emma, biz ölüp, bu uruşlar gutaransoňam, munuň telim asyrlap gürrüň-ä ýatmaz. Şonda «Pylanylar şo uruşda gaçan eken» diýlen gepe galamdan...

— Hä, men onda «Gaçan eken» bolýan-da, şeýlemi?! Bar, şeýlemiş-dä! Emma, «Gaçyşym bar — kowuşyma bermenem» diýenem biri bar eken. Bilýäňmi şony kimiň diýenini?

— Hakberdiniň «münläp» diýýäni dogry! Bizem, bolup bilsek, şolaryň biri. Şolaryň ýüzi hanjak bolsa, biziňkem şonjak...

— Hany, körpe näme diýýä?

— Äý, iki agaly bolsaň, hezildir-le! Bir-ä «Gaçyp urşaly!» diýse, beýlekisem «Gala gabalyp, goranyp urşaly!» diýse, ikisinden biriniňk-ä dogry çykar!

— Ýok, Kakajanyň agalarynyň şu gezeg-ä ikisiniňem sözi birdir.»

— E-eý, Hakberdi, dälirediňm-ýeý sen?

— Äý, il dälirese — dälireýäs, gudurasa — guduraýas. Bu işlerde däliremeseň bolýan dälidir...

— Ýöne bir şert bilen: kakamdyr ejemi, çagalar bilen, bir howpsuzrak ýere ugradaly. Dogrumy?

— Ýuwaşrak-how, kakam eşidäýmesin...

Oraz aga ol gürrüňleriň birazyny gyltyzrak eşiden bolsa, galanyňy şo günüň ertesi irden, ogullary «Kaka, adamçylykdyr...» diýip, başlanlarynda, olaryň gözlerinden okady. «Düýe garrasa, köşegine eýerer» edip, aýalyny, uly oglunyň gelmini, agtyjagyny alyp, galanyň ýeňse tarapyndan guma tarap çykyp ugrady. Yza gaýdyşynam, yzanda-çuwan bolşup gelyän ummasyz bosguna uçrady.

* * *

«Eý, Alla! Eziz Alla! Ýa Ýaradan... Bu zatlaryň haýsysy dürs, haýsysy ters boldy? Bu gara Zeminiň asty gowy boldumy ýa üsti? Mergeniňki dogry çykdymy ýa şol gurbanlyk üç sany goç guzynyňky? Olaram şo wagt Mergeniň yzyna düşüp gaýdyberen bolsalar, onda häzir, şu taýda, kakalarynyň gapdaljygynda egin direşipjik oturmazmydylar?! Emma... Wah, emma... Wah, ogullar, goç ogullar, wah, körpe guzy! Siz kakaňyzy, tä ölýänçä, il-günüň önünde başyny dik tutup gezer ýaly etdiňiz. Emma, özüňiz... Bu çal baş, bu lagşan garry göwre şo üç sany men diýen juwan ömre degýämidi? Ogul gidip — ata galsa, nobat bozulyp — hasap ýitse, ondan agyr kysmat barmydyr?

Ölmedige — ömür kân. Anha, otyr-a biri, gözlerini duz ýaly edip, gyrpyldadyp... Şuň ýalakyň ýüzüsini öldüreninde ýa münüsini direldip getirende, Kakajan jan gaýdyp geljekmi?!

A-how, oglan, seni bu ýere çagyran barmy?! Ýa meniň ogullarym siziň üstüňize bardymy, ýurduňyzy çapawullap, aýal-ebtat, oglan-uşagyňyzy gyryp gaýtdymy?

Howwa, seniň uruş adamsy dälligiň, adama ýarag çenäp görmedigiň görnüp dur... Emma, şol gün şo galada senden on esse, ýüz esse bigünä neresseler özleriniň nämüçin öldürilýänligine düşüňmän ölüp gitdiler... Nämüçin?!»

Maňlaýy ýere deger-deger bolan Oraz aga birden başyny silkdi-de, gan guýlan gözlerini Andreýe dikip:

— Ço-o-o??? — diýip, aýylganç bir gygyrды. Onuň bu sözüne hiç kim gülmedem, geňirgenmedem. Her kim ýere bakyp, ýer dyrmap otыр.

Andreýem bu agyr sowala jogap tapmady. Bu ýowuz sowala diňe bujagaz a:m ýigdekç-ä däl, onuň ýedi arkasy, yzynda galan telim millionlap halky ýene telim asyrdan jogap tapjakmy?!

Şu wagt bu ýerde nähili gözegörünmez tupanlaryň turýanlygyny, nämäniň tüssesiz oduna ýanylyp, sessiz agysynyň aglanýanlygyny, bu oturanlaryň nämä üçin Ýeriň üstünden el göterip, şu tümde, tümüňem astynda mesgen tutandyklaryny aňmak üçin, ýaşlykdan ýanyp-gowrulyп, Kaknus guşa dönen garyp ýürek gerek. Şo ýüregem Andreýde bar-da! Bar welin... düşüňseler! Andreýem, Ata-da ony düşündirip bilenok. Ýogsa, häliden bäri ikisem jan edibildi...

Emma, Oraz aganyň ýaňky, iň aýgytly «çо-syndan» soň, öňki «çо-laryň» barynyň manysy ýitene döndi.

Dymşlygy ýene Oraz aganyň basygrak, müýnlüräk sesi bozdy:

— Hany, naharyňyz bişen bolsa, irikgä etmäh ony!

Ol şeý diýenden, oturanlaryň bary gozganyşyp, dikelişip, süşşüp ugradylar.

Uzaga çeken düşnüksiz gürrüňiň jemlenýän pursatynyň gelenligini aňan Andreýem dikeliп, töwrekdäkileriň oturşy ýaly, aýbogdaşyny gurup oturmaga synanyşdy. Aýaklary diýen etmedi. Onsoň ol Oraz aganyň oturşyna seretdi-de, düýe çöküşini edip, iki dyzyny ýere urdy, iki elinem dyzlarynyň üstüne goýup, doga-töwir etjek musulman ýaly boldy oturyberdi.

Andreýiň ýaş ýigidiňkä meňzemeýän, damar-damar, gan-gabarçyk gollary, howatyрly sandyraýan barmaklary, düýbüne çenli garaýag siňip giden dyrnaklary Oraz aganyň nazaryndan sypmady. Gürläp bilmeýän adamyň ellerine hem gözlerine serediberiň! Olar size eýesiniň aýdyp bilmeýän zatlarynyň baryny aýdar. Lallar-günler ellerini dil ýerine ulanyp, saglardan beter «sakyрdaşanlarynda», biz şо «dile» düşüňmänem oňarmarysmy?!

— Siziň bu orsuňyz demir ýolda işleýän bolmaly, şeýlemi? — diýip, Oraz aga Ata ýüzlendi. Ata-da Andreýe:

— Çо?!

Häli, iň soňky umydy — Oraz agadan tamasyny üzүp oturan Andreý, gojanyň parahat äheňinden ýene az-kem teselli tapynyp, düşüňse-düşüňmese-de, goja tarap owsunjyrap, başyny atdy:

— Niçо, niçо!

— Howwa, demir ýolda gara işçi bolup işleýän diýýä...

Naharyň ysyna işdäsi hem dili açylan biri öňe omzap:

— Gara işçisi näm bolýa-how bularyň? — diýip, Atadan sorady.

— Äý, özüň ýaly bir garamaýakдыr-da! — diýip, başga biri Ata derek jogap berdi.

— Men garamaýakмыдыryn?! Iki goýnum, dört geçim bar! Şu gazanyňdaky nireden geldi? Päheý...

— Ýuwaş-how! Bi, saçagyň başыnda gohuňyz näm-aý?

Her kim dörtден-бәşден bir kowçum, her kowçum bir kerseniň daşыnda egele boldy. Andreýiňem öňüne, hálki okarajyga guýup, nahardyr çөrek goýdular.

— Hany, aldyk onda, bismilla-a!

Näçe günün aýy bolsa-da, Andreýiň häzir bogazyndan zat ötmedi. Onuň özüni Mergeniň gözleri iýip barýardy.

— Ata, aýt ol orsuňa, iýibersin arkaýyn! Ony zäherläp öldürjek bolýan ýok, oň ýaly namartlyk türkmende bolmaz... — diýip, hälki «baý» kişi çörekli agzyny hompuldadyp gürlledi. Soň ýene oturyp bilmedi. — Oraz aga, şu ors oglany biderek zaýalandan, maňa çopan edip beräýseň nädýä?! — Birdenem, Oraz aganyň gözlerine gözi sataşdy-da «ähm-ühm» edip, kerseniň üstüne ýapyryldy.

Ata öz çemçesi bilen Andreýiň naharyna tarap ümledi:

— Ço?

— Niço...

Andreýem az-kem kümşül-çümşül etdi-de, bada-badam düwüdi...

Töwir galdyrylandan, Mergen ykjamlandy:

— Oraz aga, men-ä turjak! Men bir, çöl gurdy, bir ýerde guýlunyp ýatmak maňa buýrulmandyr... Ýüzugra bu orsuňam demir ýoluna golaýladyb-a biljek!

— Ýok, ony Ataň özi golaýladar. Sen öz awuň bilen boluber! — Oraz aga birdenem sesini gataltdy. — Ýöne, Mergen, şujagaz ors oglanyň, tä öz ýerine gowuşýança, depesinden ýekeje gyly gaçaýsa, gaty görme! Eşitdiňmi?

— Aý, siziňki eşidilen ýaly-laý... — Mergen syýlaryny silkip, tarsa turdy, ýokaryk, asmana tarap çykyp barýarka-da, bir durup, yzyna gaňryldy: — Eý diýdiňiz — beý diýdiňiz, ýurda... Indem, Oraz aga, ýene elli-altmyş ýyldan şularyň edişine bir seret! «Ço-da, ço!» bolşup, daşyňa bir geçerler welin... Ýöne, arman, o wagt senem bolmarsyň, Mergenem... Emma, bizden soňkulara-da ýaşama gerekdir öz-ä!

Oraz aga ýagşydan-ýamandan jogap bermedi. Esli salym dymyp oturandan soň, ol ardynjyrap, Atanyň ýüzüne seretdi.

...Atanyň syýnyndan ýapyşyp, ýagty ýalança çykan Andreý bir sägindi-de, gözlerini açalak-ýumalak edip, uludan demini aldy. «Indi näme? Ýeňsämden otlaýmazlar-da hernä? Äý, näm bolsa — şo bolsun...»

Andreý gaňrylyp, hälki çykyp gaýdan ýerine nazar aýlady. Ýeriň üstünde yns-jyns görnenok. Gumuň tümündäki ýerasty oba, heniz sönmedik, entek-entekler sönmejek wulkan ýaly, kä ondan — kä mundan asmana tüsse sogduryp, sojap dem alyp ýatyr.

Andreýiň säginenini görüp, Ata-da aýak çekdi, onuň ýüzüne soragly seretdi. Sorag bolsa Andreýiň özünde-de kân. Ol Atanyň ýüzüne dikarynlap bakdy-da, garaçyny bilen:

— Ço?! — diýdi.

Onuň howsalasyny aňan Ata elini salgap, ýylgyranda, sadap dişleri garaňky gijede ýyldyrym çakan ýaly ýaldyrap gitdi:

— Äý, niço!

Andreýem onuň gerdenine maňlaýyny goýdy-da, hamsygýanyňny bildirmezlik üçin, dişlerini berk gysyp, ýuwaşjadan «Da, niço!» diýip pyşyrdady.

Bu iki gürründeş ahyrsoňy düşünişdiler.

Kömek KULYÝEW

Ömrüň Alyhezetleri

----- POEZIYA

ÖMRÜME YÜZLENME!

Nepese söýenýän ömrüm!
Ne pese, ne beýige degişli bir adam men.
Düşünmedim kyýamda söm elibe,
Baş çykaryp germesatan “A”-dan men.

Diri wagtyňm diriligmi duýşum deý,
Soň diri daldigmem bilesim gelýär.
Ýüzüm bolmasa-da, sessiz bolsa-da,
Garaz, bir maý tapyp gülesim gelýär.

Içilmän sowady,
Için sowatdy,
Hum deý çişen böwri gülli çäýnegim.
Aklym dökän-saçan, goşgulam çyrşak,
Çemçesi gemirlen kelle çanagym,
Pikirlermi ýarty berýär, al kakmyş,
Sähetli sekundy gözläp, mazaly.
Men saçym penjeläp pikir edýärin:
Jesedimiň gazylmadyk mazary
Boz meýdanda taba gelip ýatandyr.
A men, ýaşap ýörün taplanyp bilmän.
Tobamy jemläre elim degenok,
Ownuk gussalardan saplanyp bilmän.

Eý, ömrüm, dat, ömrüm, sen nirä ýetdiň,
Guşlukmy, öýlemi, ikindidemiň?!
Seni goşgy bilen uzaltjak bolup,
Demläp goýan çäýyny-da ejemiň
Içibem bilmedim gyzgyny barka.
Ýogsa, men bilýänem, duýýanam ahyr,
Bir gün çäý deý sowajagnam ejemiň -
Men bolaýyn ýa-da bolmaýyn şahyr!

Isle, hala, hala, isleme, ömrüm!
Sünksiz dilim ölkä şunam diýmeli:
Diňe moda üçin däl, eginbaşy,

Birdenem ýuwaşja gapym açyldy,
 ...Ejem, mährem ejem, eli çäýnekli...
 Şu ýerde goşgymy, pikirmi böljek!
 Bakyýa, kapyýa her çak tapylar
 Ýöne bu pursaty soň edip bolmaz.
 Köp çorbasyn sowatsak-da gelinleň,
 Ejeleň çäýyny sowadyp bolmaz.

Ejemogly boljak çay içim salym,
Goý, beýnim sowasyn, meň nä azarym.
Belki, pikirimden owarra bolar,
Tozap ýatan gazylmadyk mazarym.

Ýekebara sawçy geldim,
duýgulam
egrip, işip, yşk gözünden ötürdi.
Ezenekden tutup, südenekledip,
Yşkym meni gapyňyza getirdi.

Durkum bilen galdyradym, hamana,
Ýüregim o:t alyp, ýaryljak deýin.
Siziň gapyňzy kakyp bilemok.
Nädip kakaýyn,
 Ýok, kakyp nädeýin,
Nädeýin men utandyryp bagtymy,
Garap durkaň aýnasyndan penjiräň.
Bar zat, bar zat edil bolmalysy deý,
Ýeri, onsoň nädeýin men eljiräp.

Gözleriňden arzuwlarmy gözledim,
Ynha, onam agşam Aýa tapdyryn.
Biz – ikimiz sygarys bir ykbala,
Ýokdur meniň özbaşyma takdyrym.

Şeýle bolmalymy yşkyň ýazgydy,
Heý, bolmazmy, gijem bolsa düzedip?!

Ni-çün Taňrym, seni maňa ýazmady,
 Duşuryp, söýdürip, soňam göz edip
 Uçran umydymy goýdy uçmaha?!
 Ysyňdan mes bolup öň uçan aşyk
 Kyýamata çenli gaýdyp uçmasa,
 Gujagyňda ýortup, gijäni aşyp,
 Lebi açylmadyk gunçaň guçmasa,
 Seň bile içmese şekerli suwdan,
 Söýgi odam, içim ýakyp, öçmese...
 Eger şeýle bolsa, bar zady ýuwdup,
 Näm ederin nesip etseň kesekä?!
 Düşünýän, barybir bilmen unudyp,
 Öwrülemsoň gyzyly otly kesewä
 Dowzah söner, külem görüner ownuk.

Posa diňlän şol çolaja baglyga,
 Gijelerne ýekesiräp köp gelýän.
 Göz öňümde göz süzüşiň, ýadymam,
 Diňe seniň ýylgyrşyňa seplenýär.

Boş günleri, ownuk-irisi bilen,
 Deňimden geçirýän, ötýän duşundan.
 Ýöne aňymdaky wirusy bilen,
 Durmuşyňa çykman bir gyz huşumdan,
 Şyňňyrdadyp gyzlygynyň şelpesin,
 Syrymy özüne aýan edinýär.
 Söýenmiň yzynda köp ýyl selpedim,
 Il söýse söýmese aýal edinýär.

Seni söýenimi özüň bagyşla,
 Seni bagyşlasyn meni söýenler.
 Ilden gizlin gylytyz-gylytyz da:la:nym,
 Menem söýüp ýörün seni bagyşlap.

DUŞUŞYK

Kalby saplap köne kine-öýkeden,
 Bu ne söýgi, agras başy ýaýkadan,
 Giň dünýäni açmak üçin gaýtadan,
 Men ýene-de seniň ýanyňa barýan.

Sen bilýarmiň: ýaşlyk näme, ýaş näme?
 Tutuş ömre degýän täsin düýş näme?
 Dideleňde öz-özüme duşmaga,
 Men ýene-de seniň ýanyňa barýan.

Seýitmyrat GELDIÝEW

Ahmalym ne: ýa gelgeý, ýa gelmegeý,
 Ahwalym ne – ýa bilgeý, ýa bilmegeý,
 Sowallara gapgarylyp telbe deý,
 Men ýene-de seniň ýanyňa barýan.

Gözläp yşky küt kitaplaň gatyndan,
 Ahyr tapdym birje söýgi hatyndan.
 Nämemiş perwan:a oda atylmak?!
 Men ýene-de seniň ýanyňa barýan.

Öňküje özümden ara açyp men,
 Del-düregeý dünýä aralaşyp men.
 Aýtjak sözlerimi şygra goşup men,
 Men ýene-de seniň ýanyňa barýan.

Ýolum suwlap gökden inen ýagyşlar,
 Ör turup, ýol berdi maňa agaçlar...
 Mende başga çykalga ýok, bagyşla...
 Men ýene-de seniň ýanyňa barýan.

Men seniň arkaňa dag boljak boldum,
 A sen ýüregime dag goýup gitdiň.
 Bag bolup, saýama aljakdym seni,
 Bagtymyň aýagna bag bolup gitdiň.

Ýadyňdamy “Tora düşen guş kibi
 çyrypnyýar gursakda kalbym” diýenim.
 “Ýere salmaweri umytlaň ýüzün,
 Yhlasym ýerine salgyn” diýenim.

Aý seni tapmansoň, boýnuňa dakjak
 ýyldyzlaryň çar ýan seçip gidipdir.
 Birmahal hiç zada ýetmedik göwnüm
 Gör, indi bar zatdan geçip gidipdir.

Göz öňüme gelseň, gözlerim dolýar,
 Men isläpdim: “Doldurarsyň dünýämi!”

Bilmedim, ýalňyşdyk nirede, haçan-
Bu seniň hataňmy,
Meniň günämmi?!

“Dünýäm – tüm, yşygyn ýaksana!” diýdim,
Yşygym däl, yşkym ýakan armansyň.
Alnymdan bagt bolup çykar öýdenim...
Gör-ha, sen ýadymdan çykyp barýarsyň.

TAÝGANÇAK ÝOLLAR

Köz galdyryp gursagynda bu gijäň,
Sen gidip barýarsyň...

Salgym deý galgap.
Ýüregim üzülip-üzülip gitdi,
Bir demde reňkini üýtgetdi bar zat.

Seň yzyňdan garap durun heýkel deý,
Ne-hä soragym bar, ne-de haýyşym.
Ýöne ynan, hanjar sünçdi kalbyma,
Taýgançak ýodada

Öňküler ýaly
Daýanara meni tapman, taýyşyň...

„Ýollaryň ak bolsun“ diýýän deý asman,
Henizem seçip dur ap-ak garyny.
Menem mydam ak ýol diläpdim saňa,
Men nirden bileýin, täsin durmuşda
Käte ak ýollaňam taýdyrýanyňy...

Kakamyrat REJEPOW

DOĞANA ÝÜZLENME

Göwnüňe getirme "gelmeýär" diýip,
Ýollar ýiter öýdüp göwne getirme.
Bu bolup ýörşümi geňleýär diýip,
Gazaply darama gowşak setirme.

Köňülde orun ýok namut küýlere,
Ir-giç jebisleşer pytran tireler.

Bir ýüp bolsa gowşaklygy güýlere,
 Bir Gün dogar.
 Olar hökman direler.

Eger, maý bolsady turar-galara,
 Biraz ýatyşardy ,belki, derdim meň.
 Ýekän-ýekän baryp duralgalara,
 Doganlyk ýollaryn berkiderdim men.

Ýodalara bitip gidipdir ot-çöp,
 Soňky gülle bolup atylarmysyň?
 Menem hötjet.
 Gitjek.
 Ýene-de gitjek
 Gözlegine ýiten atalarmyzyň.

Eger, dogup dursa şu çogly Güneş,
 Täze gözleglere atarar bizi.
 Gykylyk, galmagal, agzala söweş
 Tapdan düşüripdi atalarmyzy.

Kör-köpük galmandy gural alara,
 Ençeme asyrlap bergi berdim men.
 Çat açýança al atymy ykjadyp,
 Aýlanyp, öwrülip duralgalara,
 Doganlyk ýollaryn berkiderin men

DARKAŞ

Men senden meýletin boýun towladym,
 Bu bir içki garaşsyzlyk darkaşy.
 Şondan bärem aýdym aýdýan zowladyp,
 Eýmendirip Wasy,
 Ýañlandyryp Arkajy.

Onuň her çümmügin der bilen ýugrup,
 Ruhumyň heýkelin döretjekdim men.
 Gursagym guranda ýüregmi sogrup,
 Nebir arzuwlarma böwet çekdim men.

Elde dogry taýak, ýanym çolukly,
 Çopanlardan geçip, çöle giderdim.
 Ýeri, beýle bela nirden ýolukdy?!
 Ýazmazlyk azary. Ýanmaklyk derdi.

Bärde köçeler giň, öýlerem kaşaň.

Adamlar tüpeň dek gurşanypdyrlar.
Bazara gitseler, süýji sargasam,
Deregne, ýalňyşyp, burç alypdyrlar.

Şondan ötri dilim ýanyp topulýan,
Teý alaç tapmamsoň derdi gozgara.
Ümsümligiň kölgesinde bukulýan,
Kör-köpük getirip bilmän rozgäre.

"Bärik gelen bolsaň, ýöne ýer-ä däl,
Hökman bähbit gözläp gelensiň" diýip.
Bähbit bilen ýatyp-örýän kişiler
Göwnüme degdiler:"Geleňsiz" diýip.

Olar başga dilde gepleýärdiler,
Men bolsa ol dilden ýaňa gömükdim.
Hoşanyň gymmatyn çöpleýän biler,
Gara basan öli kimin demikdim.

Depä çykdy,men,
Degre-daşym çolardy,
Her söz üçin golda barym berdim men.
Eýsem, aýdyň, heý gutulyp bolarmy?
Ýanman ýazmak, ýazman ýanmak derdinden

ERTEKI

Ýigitlikde bilşiň ýaly däldim men,
Men bir guşdum,
Dokuz ganatly guşdum.
Beýik daglaň çür başyndan tändim men,
Kä pessaýlap, käte gytaklap uçdum.

Ne ýerde, ne gökde ynjalyk tapman,
Içim ýanyp, üzülensoň içege.
Şodur meni deňziň goýnuna oklan,
Şo çykardy arzuwlarmy püçege.

Solgun göreçlerden aslyşyp barýan,
Bulutdan öýkelän ýagyş ýaly men.
Goşgymyň içinden geçipdir parran,
Bagyşlap bilmedim bagyşlany men.

Agzym kepäp tamşansam-da,
Içere
Suw galmandyr birje owurt gämide.

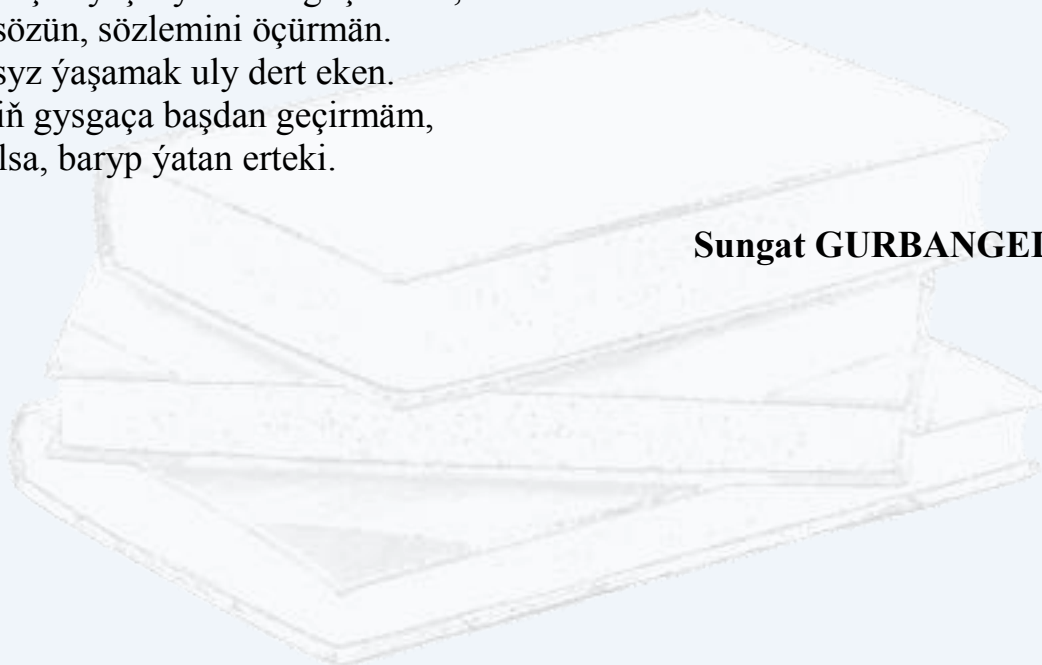
Şeýdip, örtendim men umman içire,
Şeýdip, taşlap gaýtdym höwürtgämide.

Ýazgydym ýellere tabşyrdym elin,
Tümlükde hars urýar aç ýarganatlar.
Dokuz ganatyma guwandym welin,
Bir-birden ysgyndan gaçýar ganatlam.

Ýigitlikde bilşiň ýaly däldim men,
Men bir guşdum,
Dokuz ganatly guşdum.
Awy ýalap, sözlerimden dändim men,
Ant içibem bagtyň gözünden guçdum.

Bu durmuşda ýaşadym men göçürmän,
Hiç bir sözün, sözlemini öçürmän.
Bozguçsyz ýaşamak uly dert eken.
Bu meniň gysgaça başdan geçirmäm,
Saňa bolsa, baryp ýatan erteki.

Sungat GURBANGELDIÝEW

Yaşlaryň döredijiligi

EJAZA BER

Mähir jöwzasyna duçar et meni,
Äkit meni wagt doňaklygyna.
Ýylgyryşyň bilen ýeňlet ýükümi,
Hem ynandyr dünýäň oňatlygyna.

Günler – ömür aýdymmyzyň bentleri,
Her bendinde saňa söýgim ýaňlanar.
Yşkym gözleriňden gözbaş alypdy,
Soňlanaýsa, gözleriňde soňlanar.

Äkit meni, ogurla-da özümden,
Çyna öwür serimdäki hyýaly.
Gysgalt aramyza düşen bu ýoly
Ýalan bilen çynyň arasy ýaly.

Kalbym nadyl bolar, synladyksaýyn
Günleň bize biparh geçip durşuny.
Sagadyň dilleri sekuntlar bilen
ölçäp durka wagtyň ýürek urşuny,
Mähir jöwzasyna duçar et meni.
Gizle meni wagt doňaklygynda.
Ejaza ber,
Galaýyn men,
Bolmanda,
Şapaga öwrülip, ýaňaklaryňda.

EJE, NESIP BOLSA...

Şu wagt ýollaryma garap duransyň,
Bu ýagdaýy öwürüpsiňem endige.
Eje, göwnüm gubar baglap ynjasam,
Seni ýatlap köşeşýärim men diňe.

Ýatlamalar alyp gitse geçmişe,
Ähli işleriňi bir ýan süýşürüp,
Çagalygym, çagadygym hakynda
Gürrüň biýrsiň, jigilermi üýşürüp.

Ýüregimde dideleriň mähri bar,
Bagta barýan ýollarymda hemramsyň.
Meniň üçin elmydama, mähriban,
Bu ýollaryň ol ujunda sen barsyň,

Hawa, saňa elter bu uzyn ýollar,
 Ozalynda senden gaýdyşy ýaly.
 Mähirden,
 söýgüden,
 bagtdan pürepür
 dünýä sen,
 Kakamyň aýdyşy ýaly.

Günleň biri gelerin men gaşyňa,
 Täleým topraga garmadyk bolsa.
 Bir ýerinde bar bolsam bu zeminiň,
 Günleň kerweninden galmadyk bolsam,
 Sähra güllerinden bogup bir çemen,
 Dolanaryn, aýralygy ýeňdigim.
 Eje, nesip bolsa, uzaga çekmez
 Ýollaryma garap durmak endigiň.

GOL ÇEKDIM

Tapmankam ýitirdim kelebiň ujun,
 Uklaman düýş gördüm yşkyň tününde.
 Sähra ýazlamaga gitdi hyrujym,
 Düýne seni berip, galdym şu günde.

Wadama mukym men,
 Saňa mutyg men.
 Binesip men mürçe-myýan kamatdan.
 Galdym ganat kakyp bulutlara çen,
 Ondan aňryk bolsa beren ganatlaň,
 hem takatym gowşady, tap getirmän.
 Arzuwymdan gymmat eken wysaly.
 Dolanmaly boldum arzy:m ýitirmän,
 Sana alynmadyk dileg mysaly.

Ýagşy niýet bilen ýolukdym bela
 Nep tapmadym mährim aşa bermekden
 Sersepil men, yşkym bilen mübtela,
 Derdim dolup, daşyp gitdi erňekden

Ölmänkäm direlden gözleň ýat ede,
 Müň daşa urlanym hebes janyma.
 Gel, girdapda galan göwnüm şat ede,
 Ýüzüm ýok barmaga özüm ýanyňa.

Çyn yhlasym - yşka tölenen pajym.
 Söýgä bergim artyk eken üzerden.

Bile geldik, ýeke gaýtdym, alajym
ga:lmady.
Terk edip, gitdiň güzerden.
Düşünmedim, ýeke görüm gazlypmy?!
(Hemaýyn gürrüňe berildim aşa).
Ýazgyt – şumy?
Şu – ýazgytmy?
Ýazlypmy
gara bagtym gara reňk bilen daşa?

Haraý gözläp ýarym garyş galamdan,
Derdime gol çekdim gijäň tününde:
“Tapmankam ýitirdim kelesiň ujun,
Uklaman düşýş gördüm yşkyň tününde!..”

Mukam MUHAMOW

ŞOLDURYN MEN...

Ýüregiňi gamgyn mukam,
Dilip gitse şolduryn men.
Rejpegeldi Mejikow

Zybandan däl kalpdan syzlan,
Sözden däl söýgiden düzlen,
Özgelere düşnüksiz, geň,
Saňa aýan dildirin men.

Basmarlasa gam, endişe,
Gün başarmaz, göwnüň gije,
Alysdaky öçügsije,
Ýyldyz çöýsa şolduryn men.

Men bir lowlap giden ataş,
Ýakar öýdüp durýañmy daş,
Haýyşym, sönmänkäm sataş,
Gijä galsaň, küldürin men.

Bu ýollarda öwrüm ýetik,
Yşk kân bagta öwrülmedik,
Bil, ýolansyň göwnüň gidip,
Zyňsaň soljak güldürin men.

HOŞLAŞYK

Durmuş Nobatguly dälir ezizim
N.Rejebow

Gulagňy şu aýtjak sözlemde gandy,
Ýat tut, şu ýazylyan setirlem meniň.

Ykbal şäher içi awtobus dälür,
Bir gitsem yzyma getirmez meni.

Bil, aýnany gum içine gaçyrsaň,
Soň keşbiňem tutuk bolýar bakaňda.
Eger okap, düşünmegi başarsaň,
Ýaňky iki setir göwnüm hakynda.

Bu hala özüňi salyp görme sen,
Tap getirmez, gowşar aklyň nurbaty.
Sataşsak ýüzümi salyk görme sen,
Meňzim- ynjan duýgularmyň suraty.

Säherler ýoklugym bilinmez emma,
Çyn yhlasym ýada düşer öýläňler.
Maňa düşünersiň, söýeniňde däl,
Başga hiç kim, seni men deý söýmände.

Meň kisäm boş, seniň ýüregiň garyp,
Ugrumyzyň bir dældigin çak edýän.
Ýyllar başgançakdyr- kimi ýokaryk,
Kimi bolsa barha aşak äkidýär.

Geňmi nâ, aýaklaň basgylap giden,
Kenaryna deňiziň atyşy owsun.
Men gidýän, bagtly bol, iň soňky eden,
Hataň päk yşgymy harlanyň bolsun.

MENI ÝATLA

Dyrnak ýaly umyt berseň ýeterlik,
Onsoň dünýäň bar bagtyna şärik men.
Şaýat boldum hol ullakan bagyňam,
Gögerenne bir kiçijik şärikden.

Bu durmuşda ýetilmejek arzuw ýok,
Yhlasyňa deň bolýandyr miwesem.
Ynamsyzy yrandyrýa bu ýollar,
Ýok, ýok “birden aýrylaýsak” diýme sen.

Gülüp ýören kân-ä ýogsam ozalda,
Hemmämizem aglap dogan bäbejik.
Tiz gutarar gaýgy-gama sowursak,
Bize berlen ömür özi nämejik.

Meni ýatla, gam basanda göwnüňi,
 Uran paltañ degeninde daşa ýa.
 Unutmagyn bu dünýäde seň üçin,
 Senden başga ýene biri ýaşaýa.

Mätgurban MÄTGURBANOW

EJE

Tebigata gysyň demi ýaýrady,
 Ýodalarda buzlar döndi düşege.
 Mähribanym, ýene senden jaň geldi:
 “Balam, sowuk. Ýyljak geýin, üşeme!”

Ýok, eje jan, tenim sowuk duýanok,
 Egnimde palto bar, elimde ellik.
 Aýagyymda ýüň jorabym, ädigim,
 Häzir-ä üst-başym gülala-güllük.

Ýöne, eje, kalbym üşeyär juda,
 Gagşayar, gatadyp barýar ýüregmi.
 Hut häzir men muny diýmän bilemok,
 Öt günämi agyrdaýsam ýüregňi!

Göni gursagymy nyşan edinýär
 Töwerekde otly sözleň tiken.
 Indi magat göz ýetirdim: Ogluňa
 Kábäm, diňe sen düşünjek ekeniň.

Gargalar başyma hekem boldy-da,
 Gonup bilmän, gökde durnam jyklaýar.
 Ýaşlykmy, ýatlykmy, garaz, bir zad-a
 Kalbymy dyngysyz dyrnaçaklaýar.

Men ýene kän zady öwrendim bärde,
 Duşman däl tumşugňa kakan her kişi,
 Dost bolmaýar ýüzüne her gülenden.
 Eje, ogluň iň aýylganç etmişi:
 Maňa ynananlaň köýdi tamasy,
 Ynandym ynama deger-degmeze.

(Aslynda, hemmämiz şeýle,
Pyçagy
duýýas direlende kekirdegmize.)

Tebigata gyşyň demi ýaýrady,
Ýodalarda buzlar döndi düşege.
Arkaýyn bol, alada-da etme sen,
Eje, ogluň ýyly geýnen – üşemez!

Döwük-döwük bu göwnümiň derdi kân,
Gursagynda çogup duran gussa bar.
Häzir öz hoşuma ýaşasym gelyär,
Bagtam bolsa, wagtyndan öň gyssamaň.

Gyssamaň, duýýan men ynjysyn köňlün,
Çekişýän günleriň agyr keşigin.
Bolmanda, ejaza berenok hergiz
Egnimdäki "Ynsan" diýen eşigim.

Ýazjak bolýan ýene başardygymdan,
Ýazmak - kysmatyma berlen "gönükmäm".
Belki, ýöne ýerden dälidir
Gijeler
ýatan pilläm birden-birden demikmäm.

Onsoň ýene hasrat bilen oýanyp,
Sähre ýaýradyp çap-çal tüssäni,
Ýazjak bolýan ýene başardygymdan,
Ak kagyza gara reňkli gussamy.

Şeýde-şeýde bildim: Göwündeş gerek
Göwnüň döwük böleklerin sepläre.
Hemem ýazmak gerek ýürekdäkini,
Ölemden soň maňa derek gepläre.

Irden tanyş ýollar bilen barýaryn,
 Köçeler eýýämden gohly, şowhunly.
 Şadyýan çagalaň gyk-bak seslerin
 eşdip, göwnüm ýene saňa owsundy.

Ýadymda, gumaksy ýollardan ýöräp,
 Mekdebime giderdik biz bileje.
 Şol gumaksy ýollar, çañly köçeler
 Aýna deý ýollardan mähremdi, eje!

Senden uzaklarda üşeyär käte,
 Bu gün berk gysymlan şol çaga elleň.
 Seň maňa bagş eden mähriň ýerini
 Tutup biljek mähir görmedim delden.

Dostlarmy küýsämde, goşga ýüzlendim,
 Ýaksa, aýdym aýtdym söýgümiň derdi.
 Ýöne seni juda göresim gelse,
 Ne goşgy, ne aýdym hemaýat berdi.

Ýyllar geçdigiçe, anyk bilýärin,
 Bu duýgy ömrüme ýakymyn seçer.
 Bu günem ýüregim saňa owsundy,
 Alysda meň üçin nan ýapýan ejem!..

Sapamyrat HOMMADOW

POEZIÝA ANKETASY

1. Siziň pikiriňizçe Poeziýa näme?
2. Häzirki döwrüň şahyrlaryndan söýüp okaýanlaryňyz barmy? Bar bolsa, atlaryny we bir bent goşgusyny görkezseňiz.
3. Adam edebiýatsyz ýaşap bilermi? Edebiýatyň zerurlygyny nähili düşündirip biljek?
4. Kimdir biri siziň goşgyňyzy öz adyndan köpçülige çykardy. Siziň hereketiňiz?
5. Häzirki döwrüň edebiýaty hakda näme aýdyp bijek?
6. Edebiýatda, aýratynam goşguda galyp (kapyýa, bogun sany, forma) gerekmi?
7. Goşguda pikir esasymy ýa-da duýgy?
8. Kämillik näme? mümkin bolsa goşgy bilen jogap berseňiz.
9. Şahyryň jemgyýetdäki pozisiýasy nähili bolmaly?
10. Şahyr üçin tankyt gerekmi? Jogabyňyzy delillendiriň.
11. Poeziýada täze rifmalar, eksperimentler hakdaky pikiriňiz nähili?
12. Şahyr hökmünde milliligi dünýä ýaýmaga mümkinçiligiňiz bolan ýagdaýynda (ol mümkinçilik hemişe-de bar), haýsy aýratynlyklary açyp görkezerdiniz?
13. Soňky wagtlarda şahyrlar özüni gaýtalap başlady. Olar muny tema ýetmezçiligi bilen düşündirýärler. Muňa siziň garaşyňyz nähili?
14. Talantly şahyr bilen bir hatarda bize talapkär okyjy hem gerek diýýär käbir şahyrlar. Talapkär okyjylar diýlende nämä düşünýärsiňiz? Okyjylara bu babatda näme maslahat berip bilersiňiz?
15. Edebiýatymyzy ösdürmek üçin ilki bilen nämeleri etmekligi makullaýarsyňyz?

Soraglaryň jogaplaryny aşakda görkezjek salgylarymyza ugratmagy ýatdan çykarmaň. In täsirli jogaby saýlap, ony žurnalymyzyň indiki sanynda okyjylara ýetireris. Hormatlamak bilen, “Edebiýat” elektron žurnalynyň adminstrasiýasy.

edebiyatjurnaly@gmail.com

<http://vk.com/edebiyatjurnaly>

LINE ID: edebiyatjurnaly

“Edzbiýat” žurnaly, 09-2016

#Setirler

Durmuş Nobatguly däldir, ezizim,
Durmuş irde-giçde göwnüňe deger!
N.Rejepow

Bagtymyz güllesin,
Güllemesin nan,
Hem hiç haçan sowamasyn tamdyrlar!
Ç.Ýegemyradow

Sen meni ýitirsiň oýnap hem aýnap,
Tapmarsyň pullaryň ýüzlügi bilen
B.Jütdiýew

Maňa seniň tanyş pyşyrdyň galdy
Ýapragynda gurap giden mekgeleň.
A.Annaberdiýew

Ýyllar boýy ýüregime ýer eden,
Aýdylmaly sözler aýdylman galdy.
H.Kulyýew

..Ah, ýyllar çaň-tozany däl ýollaryň,
Üst-başyňdan kakyp, silkip aýrara...
A.Kirşenow

Açyk penjiräniň serpip tutusyn,
Biri käte-käte gidýär seredip...
O.Çaryýew

Balygyň gylçygna dönen kineler,
Bokurdakda tegek bolup galypdyr.
I.Gurbanow

Şahyrçylyk hünär däl-de ykbaldyr...
B.Hudaýnazarow

Hernäçe çekinilse-de, çäksiz hormat goýulsa-da, Hudaýa «Siz» diýlip
ýüzlenilenok.

Käbir zatlaryň arzuwynda gezmek – şoňa ýeteniňdäkiden has ajaýyp...

Aladalar owunjak bolup biler, ýöne hiç haçan oýunjak bolup bilmez.

Ýaşamak üçin ýürekden ygtybarly ýer ýokdyr.

Diňe ýaşamaga däl, öläýmäge-de gaýrat gerek.

Käbir duýgular bar, olar düşündirilenok, diňe başdan geçirilýär.

Kakamyrat REJEPOW

Gabanjaňlyk- ýitirmek gorkusy

Şemal ýapraklary uçuryp ýören bolsa, bu şemalyň günäsi däl. Ömrümüz
ýyllar bilen öçüp gitse, bu ýyllaryň günäsi däl.

Bir-biregiň gürrüňlerinden, hat-da aýdymlaram köp diňlenýär.

Ýakymly görünyändigini ýagşydygyňy aňlatmaýar.

Biz bize garaşýanlardan hemişe uzak.

Gurbanmyrat MEREDOW

MEŞHUR ÝAZYJYLARYŇ DURMUŞYNDAN

KAFKANYŇ HAÝYŞY

Ýazyjy Frans Kafka diri wagty bary-ýogy birnäçe hekaýasyny çap etdiripdir. Agyr derde duçar gelip ýatan mahaly ol özüniň ýazylyp gutarylmadyk romanlary bilen bilelikde ähli işlerini otlamagy dosty Maks Broddan haýyş edipdir. Brod bu haýyşy bitirmändir, tersine, ýazyjynyň eserlerini çap etdirmegiň aladasyny edipdir we netijede Kafkanyň dünýä möçberinde şöhratlanmagyna sebäp bolupdyr.

TÖTÄNDEN ÝAZYJY BOLUPDYR

Geçen asyryň 30-njy ýyllarynyň aýagynda Moskwa institutlarynyň birinde matematikadan ders berýän Aleksandr Wolkow iňlis dilini öwrenip başlapdyr. Tejribe üçin amerikan ýazyjysy Frenk Baumyň “Oz ülkesiniň akyldary” atly ertekisini terjime edipdir. Ony çagalaryna okap beripdir. Çagalar ertekini halapdyrlar we dowamyny gürrüň bermegi sorapdyrlar. Wolkow terjimeden daşgary özünden bir zatlar toslaşdyrypdyr. Şu ýerdenem onuň ýazyjylyk ýoly başlanypdyr. Netijede Jadygöý ülke baradaky “Zümerret şäheriniň jadygöýi” we beýleki köp sanly ertekileri peýda bolupdyr. “Oz ülkesiniň akyldary” diýen erteki bolsa, sada terjimede 1991-nji ýylda çap edildi.

DURMUŞ TEJRIBESINDEN

Dostoýewskiý “Jenaýat we jeza” romanynda Peterburgyň ýer atlaryny, mekanlary takyklygy bilen giňişleýin beýan edipdir. Eseriň baş gahrymany Raskolnikowyň göterimine pul berýän aýalyň öýünden ogurlan zatlaryny gizleýän howlusyny suratlandyranda ýazyjy öz şahsy durmuş tejribesinden peýdalanandygyny – bir gezek şäherde gezelenç edip ýörkä hajat zerarly boşlaň howla degip geçendigini tassyklapdyr.

ÇYNA ÖWRÜLEN OÝUN

Ikinji Jahan urşy döwründe harby ýagdaýlar zerarly göçürilşikde şahyr Marina Swetaýewany Tatarystanyň Ýelabuga şäherine iberipdirler.

Ýazyjy Boris Pasternak oňa şaýyny tutmaga kömek edipdir. Şonda ol goş-golamy daňar ýaly ýüp getirip, onuň berkligini mazamlamak üçin:

-Çydamly ýüpdür, özüňi assaňam, üzüljek gümany ýok – diýip degişipdir. Soň Swetaýewanyň Ýelabugada hut şol ýüp bilen özüni asandygy barada Boris Pasternaga habar beripdirler.

GALAMHAKY ÜÇIN

Ýazyjy Aleksandr Dýuma “Üç muşketýor” eserini ýazanda golýazmanyň her setiri üçin tölemek barada neşirçi bilen şertnamasy bar eken. Galamhakyny köpeltmek üçin Dýuma eseriň gahrymany Atos üçin Grimo atly hyzmatkäri oýlap tapypdyr. Hyzmatkär köplenç gysgajyk soraglar berip, sowallara-da bir söz bilen “Hawa” ýa “Ýok” diýip jogap gaýtarypdyr. Kitabyň dowamy bolan “Ýigrimi ýyldan soň” atly bölüminiň bolsa her sözüne hak tölenipdir. Şonda Grimo öňküsinden has köp gepleýän, ýaňra edilip görkezilipdir.

Rus dilinden terjime eden Kakamyrat ATAÝEW.

ILDE IÇINDE GEP KÄN

Gurtmy ýa tilki?

Islendik adam haýyr işi bitirmek niýeti bilen bir ýere gidip gelende, «Gurtmy ýa tilki?» diýlip soralyar. Gaýdyp gelen adam «tilki» diýip jogap berse, işiň bitmänligini, «gurt» diýip jogap berende bolsa, niýet edilen haýyr işiň bitendigini – amala aşandygyny hemmeler soramazdan bilýär. Haýwanlary haýyr we şeriň düşünjesinde aňlatmak 7-8 müň ýyl mundan ozal dörän totem (haýsydyr bir haýwana Hudaý hökmünde sežde etmek) düşünjesi bilen baglanyşyklydyr. Ata-babalarymyz has gadymy döwürde möjege Hudaý hökmünde sežde edip, ony ähli ýagşylygyň – haýryň gözbaşy hasaplapdyrlar. Häzirki günlerimizde möjek wagşy-ýyrtyjy haýwan hökmünde hasaplansa-da, ony haýyr işiň bitendigi hökmünde alamatlandyrmak ata-babalarymyzyň gadymy ynanjynyň şu günki beýanydyr. Gadymy totem düşünjesi boýunça her halk bir haýwandan gelip çykan hasaplapdyrlar. Biziň Oguz ata-babalarymyz bolsa, özleriniň gelip çykyşyny möjek bilen baglanyşdyrypdyrlar. Hut şonuň üçinem ata-babalarymyz möjegi görmegi-de ýagşylyga ýorup: «Gurt gördüň – gut (bagt) gördüň» diýip aýdypdyrlar.

Tilki sözünüň ýamanlyga ýorulmagy bolsa, tilki mekir-hilegär hasaplanypdyr. Ýöne tilki näçe hilegärem bolsa, onuň öz hile-mekirliginiň pidasy bolýandygy hakyndaky düşüňjesi ata-babalarymyzyň arasynda höküm sürüpdir. Şonuň üçinem öz mekirliginiň gurbany bolýan tilki halkymyzyň içinde halanmaýar.

«Gurtmy ýa tilki?» diýlende, «tilki» diýlip, jogap berilse, işiň bitmändigini aňlanylýar hem «Bähbit bolsun» diýlip, jogap berlip, işi bitmedik adama duýgudaşlyk edilýär.

Elli iki gezek aýtsaňam...

Halkymyzyň içinde ulanylýan bu jümläniň gelip çykyş taryhy örän täsindir hem tegelek bir ýyl bilen baglanyşyklydyr. Öňler her anna güni metjitde halkyň aşa hormatlanýan hatly-sowatly adamlarynyň biri din, döp-dessur, edep-ekram hakynda wagyz-nesihat eder ekeni. Bilşimiz ýaly, bir ýyl, takmynan, elli iki hepdedir. Şol sebäpli adamlar bir ýylda elli iki gezek wagyz-nesihat diňleýärler ekeni. «Elli iki gezek aýtsaňam düşünmedik» diýen jümle bolsa, bir ýyllap wagyz-nesihat etseňem, hiç zada düşünmedim diýen manyny aňladýar.

Taňry sözünüň gelip çykyşy

Gadymy türkmen dilinde, şeýle hem köne oguz golýazmalarynyň ählisinde Taňry diýmeklik, Asman sözünüň sinonimi bolup gelýär. Ata-babalarymyz mundan 4-5 müň ýyl ozal Asmana sežde edip, Hudaý hökmünde Taňra çokunypdyrlar. Wagtyň geçmegi bilen ata-babalarymyz ilki otparaz, soňra yslam dinini kabul eden bolsalaram, olar özüleriniň gadymy ynanjyndaky Taňrynyň – Hudaýyň adyny saklap galypdyrlar. Şonuň üçinem, häzir hem Taňry sözi Allanyň bir ady hökmünde halkyň arasynda giňden ulanylýar. Ýöne bir zady bellemek gerek: Taňry sözi Allanyň bir ady hökmünde ulanylsa-da, ol söz Allanyň Kurany-Kerimiň içinde gelýän 99 adynyň, şeýle hem, aşa sowatly din wekilleriniň bilýän 1001 adynyň içine hem alynmaýar. Emma muňa garamazdan, türkmenler kimdir birine minnetdarlygyny bildirjek bolsa, köplenç ýagdaýda «Taňryýalkasyn» diýip aýdýar. Bu häzirem halkymyzyň arasynda Taňry sözünüň örän ýörgünli ulanyşdadygyny alamatlandyrýar.

OKYJYLARYŇ DYKGATYNA!!!

“EDEBIÝAT” elektron žurnalynyň ikinji sany siziň eliňizde. Birinji sanyny geçen aý, ýagny awgust aýynda hödürledik. Bu žurnalymyzy çykarmak bilen döwürleýin neşirlere hiç hili arz-şikaýatymyzyň ýokdugyny, diňe elektron edebiýatyň ösmegine öz goşandymyzy goşjak bolýandygymyzy belläp geçmek gerek. Žurnal hakda dürli hili pikirler, teklipler gelip gowuşdy. Ol teklipleriň üstünde işläp, žurnalymyzyň hilini mümkingadar ýokarlandyrjakdygymyza sizi ynandyrasym gelýär. Häzirlikçe biziň redaksiýamyz bir adamdan we bir noutbukdan ybarat ;) Şol sebäpden, eger-de näsazlyklara, ýalňyşlyklara duş gelseňiz, günämi ötüň!

Žurnaldaky maglumatlar mümkin boldugyça awtorlaryndan, seýrek ýagdaýda döwürleýin neşirlerden we internetden alynýar. Ýetirilýän eserleriň içindäki garaýyşlar, pikirler we seslenmeler üçin toplaýjynyň (redaktor diýerden-ä, heniz irräk) jogapkärçilik çekmeýändigini duýdurýarys. Şeýle-de, žurnalymyzda çykyş edýän şahyrlaryň, ýazyjylaryň, terjimeçileriň şahsy maglumatlaryny berip bilmeýändigimizi hem belläp geçmek gerek. Žurnalymyz üçin saýt döretmegiň hem ugruna çykdyk. Nesip bolsa, soňlugy bilen göniden-göni saýta ýüklemek, poçta üsti bilen abuna ýazylşygyny ýola goýmak (ýagny, täze sany her kimiň poçtasyna barar ýaly), şeýle-de saýtyň üsti bilen maglumat alyş-çalyşygyny gurnamak ýaly täzelikleriň boljakdygyny hem aýdasymyz gelýär.

Eziz okyjym! Ine, bu meniň şu žurnaly ýöretmek bilen bagly maksatlarym. Wagtyň geçmegi bilen, bu žurnalyň internetde iň naýbaşy žurnallaryň biri boljagyna ynanýaryn. Näme üçin ynanýarsyň diýýäňmi? Çünki mende sen bar. Seniň goldawyň bilen bu žurnal hasam şöhratlanar. Hasam gadamy batlanar. Saňa diňe bu žurnaly ýakynlaryň, tanyş-bilişleriň, edebiýat bilen gyzyklanýan dostlaryň bilen paýlaşmak ýeterlik. Şahyr, ýazyjy, terjimeçi okyjylardan etjek haýyşymyz: öz eserleriňizi ilki bilen biziň salgymyza ugradyň (eger-de mümkin bolsa). Žurnalymyzyň köne eserleriň arhiwi däl-de, täze eserleriň beýany bolmagy üçin goldaw ediň.

Ýagşylykda ýatla, eziz okyjym! Indiki sanymyzy laýyk bir aýdan soň aşakdaky salgydan tapyp bilersiň! Görüşýänçäk, hoş, sag bol!

Habarlaşmak üçin:

LINE ID: edebiyatjurnaly

vk.com/edebiyatjurnaly

E-mail: edebiyatjurnaly@gmail.com